Масси а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 10 ИЮЛЬ, 1982 ШУ. ◆ № 82 (6648). ◆ Мах 3 кеп.

Л. И. БРЕЖНЕВА США ПРЕЗИДЕНТАГА ДАЬ КХАЙКАРАЛ

Ливанера, къаьстта цун столицера Бейрутера хьал чlогlа иэдалерца дуьзадена СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева США президентага Р. Рейгана кхайкарал дахи, Ливане цlий lоуйитилга соцадайтара, израильски бlунашка ливанцаши палестинцаши — кхалнах, бераш, боккхий нах — къиза боабайтилга соцадайтара Вlашагlкхийттачу Штаташкара мел доагlар де тlахьехаш.

Израила Бейруте лелдераш мацаре бахача нах а дукъалара бонъоцца йолча вандализма гlула кхаш да, городера нахар дохлу. Л. И. Брежнева белгалдоьккхал, тахан цхьаккха а бехктокхаме пачхьалкхен деятель, аьттан тlара цlена уйла йола цхьа саг израильски гlаьрахой карагlа Ливане боабеча наьха тlахьехаьнца гlулакх доацаш хила йиш яц, аьлла.

Американски эскара контингент Ливане яхийта США кийча я аьлла яьча заявлененга дуьзадена Л. И. Брежнева США президентага дlахайтад, нийсса аьлча, цу гlулакх шатта чакхдоаккхе, Советски Союзо шийна политика а из хlама тергал а деш лелаерг йоацца.

Советски пачхьалкхена керте латтачо дlахайтад Ливанера событей укх критически моментагlа бехктокхам хиларех кийсача наькъел уйла конъюнктурни порядкагlарча расчетех тlехь я йолаш израильски агресси соцаяра, хlаьта США-си Гаргарча Малхбоалерча цар эмиссареи леладу гlулакхаш хlана а йолаш йола Израила агресси Палестина lарбий халкъ хlалакделган къайла ца кхахьийтара шоашкара мел доагlар США с дергхиларга ше дог доахаш волга.

(ТАСС).

СИЙЛЕ ХИЙЛА ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ!

7 июль хьаllотташ доакъар кийчдара республикe кхайкадьча месячника итогаш яьй.

Социалистически эхье котъьннаргаш а лаьрlа республикански газеташ тlа чlоагlдьча Сийлен ултл тlа яьхай

Районаш:

ШЕЛКОВСКИЙ,

йол кийчъара план 39 процент, сенаш — 68, бьаьца хьоар — 44 процент кхоачашъяьй. Района эхье хьалхара моттиг хьожаьй;

НАУРСКИ,

йол кийчъара план 34 процент, сенаш — 80, бьаьца хьоар — 43 процент кхоачашъяьй. Района шоллагlа моттиг хьожаьй;

НАДТЕРЕЧНИ,

йол кийчъара план 27 процент, сенаш — 149, бьаьца хьоар — 21 процент кхоачашъяьй. Района кхоалагlа моттиг хьожаьй.

Боахамаш:

Шелковской района «Путь к коммунизму» яха колхоз;

Шелковской района «Коминтерн» цlерагlа колхоз;

Наурски района В. И. Ленина цlерагlа колхоз;

Надтеречни района «Гвардейский» совхоз;

Надтеречни района «Горагорский» совхоз;

Грозненски района «Грозненский молочный» совхоз;

Гудермесски района «Кошкельдинский» совхоз;

Назрановски района «Назрановский» совхоз;

Малгобекски района «Кавказ» яха совхоз;

Шалински района «Предгорный» совхоз;

Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоз.

Сунженски района «Серноводский» совхоз.

Чакхдаьнна дала доал доакъар кийчдара кхайкадьча республикански месячник. Дlадахача кlирагlа хеттаме хьалаш во кхиндаьле а бьаьцаш хьовзара темпаш еррига республика хьаницача лакха кхиннай;

йол тlакхийттин 13,4 эзар тонн, сенаш — 11,5 эзар тонн, бьаьца хьоар — 600 тоннал дукхагlа.

Доакъар кийчдеча яьржача социалистически эхье хьалхе дlа ца хецаш хьадоагlа Шелковской, Наурски, Надтеречни районашкара боахамаш.

Дlадахача кlирагlа эттара дукхагlа йол тlатехан Надтеречни района «Горагорский», Гудермесски района «Терек» яхача совхозашеи «Шелковской» госплемзаводои, хlаьта сенаш — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхачеи Грозненски района В. И. Ленина цlерагlчеи колхозаша, Надтеречни района «Гвардейский» совхозо.

Цу юкъа темпаш лоха йолаш балхаш дьаьд Малгобекски, Сунженски районашка. Укх тlехьарча кlирагlа бьаьца хьоар дахьаздац Гудермесски Ножай-Юртовски районашкарча боахамаша.

Доакъар кийчдара кхайкадьча месячника задании во кхоачашъю треста «Плодопром», «Чечингскотопром», «Чечениигушсортсемпром» объединенешкарча боахамаша.

Боахамий ведомствани вулгалкхошеи специалистиашеи геттара сиха дlадаха деза кийсдалийта кхоачамбоацараш.

Цlаьхьа а хьажа деза каналашта, кхиша, наькъаи хьунеи кистошкара бьаьцаш боахамий беррига къахьегаш бола нах оарцагl а баьха хьаьзара, цун счетах доакъар тlатохара.

Месячника доакъар кийчдара тlехьарча этап дукха тlема ца эшаш массанаьха а вlемарса балхаща кийсъеннай. Цу гlулакхо колхозий, совхозий вулгалкхой, кхашка бола беш боаьла къахьегамхой дешарийна бу максимальной рациональной техника лелаер, цунца эш йола маневраш хьаьккъалца ер, дерригa низаш гlадайийтара.

ДОККХИЙЧА ЮБИЛЕЯЙ СИЙНА!

СССР 50 шу дизара цlерагlча грозненски химически завода коллективо кхоачашъяьй ах шера план.

Уж толамаш доахача доккха ший дагъа юкъедихьад № 131 йолча цеха аппаратчика, производства ветерана Линен Иване. Дикагlвола болхло, кагирхой хьехамча ва Халкъий Доттагlала орден лелаер.

Дика толамаш доахаш, ший болх цlена беш, технологически процесс кийса лелаеш къахьегаш я № 16 йолча цеха аппаратчик Мазуренко Любовь а. Коллективо лоаттаеча социалистически эхье даим хьалха латташ, общественни нахаре хьинаре дакъа лоацаш из хиларах цун сурт хьалтеха доал цеха Сийлен улга тlа.

СУРТАШ ТlА: аппаратчикаш И. Линеви, Л. Мазуренкои.

ДОГlАШ ДИЙЛХАЧУЛ ТlЕХЬАГlА

Балхаш сихденнад укх деношка буруни ареший цонашка. Ленина орден лелаеча «Шелковский» госплемзавода лаьттаех цар дlалоац 10 эзар гектар совгlа. Ден тара ди массаш доал чlоагlлу цига доакъар бахьан долаш лоаттабу нъовсам.

Июне догlаш дийлхачул тlехьагlа бьаьцара йийрзай бlарго чу ма лоацца гаьна йолхаш йола буруни арнаш. Цхьатарра тlайолаенний бьаьцаш, доакъар кийчдераш та хетачох. укх шера йол кийчъяра хьалаш аьттув болаш да.

Тахан цонашка хоза хьаж йоагlа аьлах, аргlерча наькъашка гlолла кошараштa юкхе урагlдолхаш латтача холашкахьа йолх аьлах етта тракторни обозаш, lан кхоачам бар дукха. Шоай ма хулла сихагlа бьаьцаш хьанха. йокъас, хьагулъе гlерташ ба завода болхлой. Кепатехача аьлах хьалдергда цар аргlаш жепо lа доаккхаргдолча.

— Болх бе йиш йолаш дена цхьаккха сахьат дlадахийтац оаха эхьа, — йоах доакъар кийчдара деша госплемзавода директора заместитель волча Н. Балмасова. Уж дешаш бахьдеш да гlулакхаш а. КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеша деган ураоттадаь бола завода болхлой хьинаре оарцагlбаьннаб кхайн фермайн продуктивность сихагlа лакхъяра эффективни наькъаш лаха. Цудухьа ялатий санна йоахко ю укхаза доакъарий а. Кхачан программо дlадеххача тайнара шерра юкъехкувл доакъар кийчдарен лоатталарен прогрессивни технологеш. Шерра пайда эц аьла юкъе хаддиза фо лоаттадара методах. Укх шера дукхагlа дlайийнай рапс, сорго, судански буц, шоалагlа юл культураш. Гурахьа дуо рожь 250 гектара тlа да, люцерна — 180 гектара тlа.

Доакъараш кийчдераша халдакза тоаю цонаш: баьнаш тlа ца яьнача керда дlаюв, зуламе бьаьцаш юкъера дlайоах, эрий тlаьнача понаита подкормка ю. Укх шера минеральни удобренеш тайсай 3 эзар гектара тlа. цудухьа хьалхагlа йоаккхаш хинначул цкъан ахаэзен дукхагlа йоаккх йол цу дакъа тlара.

Солхнарчул шоза дукхагlа кийчъе лаьрхlад йол. шерра пайда эц цонашна къахьегам вlаштlехьбаккхара ипатовски методах. Цхьаккха хlама лоарзагlа ца доалаш хийцца болх беш я опытни агроном Н. Балмасов керте латта уборочно - транспортни комплекс. Цунна чуйода лаьрхlа вlашагlтехача техникаца lалашъяь йола уборочно - транспортни кхо отряд. Цар мукъагlа я 41 трактор, 14 сенокосилка, 11 прессподборщик, 8 йолхьниг, кхы йола механизмаш.

Дизан дlайхен долаш доахагlа lа даккхийтар дукха лелаеча социалистически эхье хьинар айдена юкъебахаб механизатораш Магомадов Абуязед, Шишанов Валерий, Ибрагимов Денислам, Терко йоацаши йоахко ца еши йитаяц балха цхьаккха учвстон. Идеологически lалашо ярен социалистически эхь вlаштlехьъяккхарен звенона керте латт профсоюза моттигерча комитета председатель П. Диков, доакъар кийчдерашта культурно - бытовой гlулакхаш дара звенона — культура Цlен директор Т. Васечкина. Общественни кхача вlаштlехьбоаккхилга завода-завхоза Н. Бедякова тlа да.

— Оаха лерхlар доакъар дукхагlа кийчдар — йоах госплемзавода директора Б. Ерина. — Вешта аьлча, хьайбашта мел эш доакъар lалашдар. Тlехдика йол 5 эзар тоннал кlезигагlа йоацаш кийчъе лаьрхlад оаха укх шера.

Цу дерригача гlулакхаша доакъар кийчдерашта локкъостал дергда хlара 100 жийно бaь 111 lаьхар тlехьара къоастабу ха хьатlоттална хьалкхебе. юкъера лаьрхlача хlара устагlанна тlера 7,7 килограмм бaтхъа хьоаса бола тха даккха, пачхьалкхенга 2000 центнер «дошо хьоаса» бохка, устагlан дулх дохнара план тlехкхоачашъе кьнна тlайийцача доккхийча социалистически декхарех толаме лоархlабара.

С. ЛОРСАНУКАЕВ.

КХАЧАН ПРОГРАММА — ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪА ГIУЛАКХ

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПХЕЛАГIА СЕССИ

Хьалха хоам баь ма хилара, 8 июле Грозне хилар вορхlалагlа хержача Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета пхелагlа сесси. «КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенешкара а «1990 шерага кхачалца йолча ханарча СССР Кхачан программахи из кхоачашъяра де дезарехи» нов. Л. И. Брежнева яьча доклада тlара а хьадоагlача Нохч-Гlалгlай АССР халкъа депутатий моттигерча Советий декхарех доклад йир Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета председатела депутата М. А. Керимова. Цо аьлар, дерригача советски наха а санна, Нохч-Гlалгlайчеи къахьегамхоша чlоагlа къоабллъю КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш, нов. Л. И. Брежнева доклада тlара положенеша выводаши, кхачан ресурсаш дукхагlа хилийтара, юкха экономика дlахо айяра а цун низ чlоагlбара а декхараш толаме кхоачашде лоlам болаш шоаш болга хьагойт.

Аграрни дешашта йола парте XXIV—XXV—XXVI съездий а цул тlехьагlа хиннача КПСС ЦК Пленумий а решенеш кхоачашъеш республика юрта боахама къахьегамхоша, областной партийни организаце кулгал а деш, цхьабола болх баьй из отрасль дегlайоалаеш, цун материально-технически база чlоагlъеш.

Цу шерашка колхозийи совхозийи керттера производственни фондаш 4-зза алсамъяьннай, энергеца lалашо яр — 2-зза, дукхагlа цхьай минеральни удобренеш, шеръеннай хии декхача лаьттай майдаш. Болх бе йолаьнайтай специализированни хьайбай комплексаши йокхий птицефабрикаши, промышленни технологи а йолаш. Дегlаухаш а лакха эффективни агропромышленни предприятеши объединенеши. Юрта боахам дегlабоалабара цу шерашка дlадахийтар 1 млрд. сом гаргга капиталовложенеши колхозий средстваши.

Юрiбоахама продукцие керттера дакъа, 70 процентал дукхагlдар хьадоах 38 колхоз, 116 совхоз, 9 птицефабрика, 3 боахамий юкъара предприятеи закхий чуйоагlача общественни секторо.

Дикка тоаденнад юрташка кхахьегарий нахара хьалаш. Пхелагlа пятилетка шерашка хьалдаьх 850 эзар квадратни метрал совгlа чаха чубоза цlенош, 30 эзар дешархочоа лаьрхlа юкъардешара школаш. 2,5 эзар моттиг йола деша даха ха йоацача бераий учреждени 11 эзарчел совгlа моттиг йола клубаш, кинотеатраш, социальни кхы дукха гlирсаш. Юрта бахача наьха дешара йорам тlеххьарча итт шера лакхерен юкъерен дешар дийша баьннарий чотагlа йоазадеш совгlа айбеннаб.

Парте чакхйоахача аграрни политики, пачхьалкхеза деча доккхача гlоно Нохч-Гlалгlайчеи юртарча къахьегамхошта городашка бахача наха дакъа а лоацаш, торо енна юрта боахаме пхьадола толамаш даха. Цу шерашка ялат 26 процент, дулх — 27, шура — 39, фуаш — 49 процент дукхагlа дьаьккхад. Бахача цхьан сага сих продукци 1976—1980 шерашка 1960—1965 шерашка кийсдинча юкъера лаьрхlача 27 процент дукхагlа яьнкхай.

Цунца цхьана белгалдир, докладчико юртбоахама продукци яккхарга кхаьча боахам юрта боахам а агропромышленни комплекса кхьадола доакъош а дегlадахара темпаш парте XXVI съезда, КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо, цу Пленуме нов. Л. И. Брежнева доклада тlа оттадаьча декхараша дlа ма дехха яц.

Пхелагlа пятилетка шерашка республико кхоачашъяьнац комеаш, гидуаргаш пачхьалкхенга йоккхара блаьнаш. 1981 шера — бьаьцадаргаш, шекара свекла, комсаш, гидуаргаш, сом бохкаса чуйаьеш. Дe доагlар дад хьажкlаши дуген дукхагlа ... .

Из дерригa а хилар юрта боахама министерства, къьуча юртбоахама ведомствашна, халкъа депутатий моттигерча Советий исполкомашта йолаш йолча тоьвчех пайда ... вlаштlехьдаккха ... ..., «Чечингазводстрой», «Чеченингушвино» ... специализированни объединени, «Плодопром» ... [illegible]

(Дlахьедар 3-ча оагlо тlа).

ПЛАНАЛ СОВГIА

Укх шера хургlоаш сийлахь войхий юбилеаш дакъа къахьегамахь совгlаташца эхье доаш деннад Грозненски района «Юбилейный» совхоза хьайбаш лелдераша. Ах шера планагlа дlаяла йоагlар 290 тонн йолаш пачхьалкхенна дlаеннад 291,5 тонн шура. Хlара кхоабача lаттагlара шира планагlа яккха йоагlар 2700 килограмм йолаш яьннад 1702 килограмм шура.

Из толам боаккхача белгалбаьннаб доярка Исаева Тlаус, Ушиева Мизан, Душаева Малкан, къыбараш. Хlаьта царна юкъе лаьрхача социалистически эхье хьалхара моттиг яьккхан Исаева Тlауса. Дlадахача ах шера хlара ше беттача lаттагlара 1978 килограмм шура яьннай цо, иаш дикка тlехкхоачен а ен. Дукха кlеанагlа яц воца доарпаша ньккар а.

С. АУШЕВ.

КЕРДАДАР ЮКЪЕКХУВЛ

«Грозэнерго» энергетически управленена чуйоагlача ТЭЦ-2 яхача керттерча предприяте болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гlулакхерча наха даим терго ю къахьегама оасарле лакхъяра, оборудовани, электрически йоахалели энерги кхоара.

Лохатемпературни е кхыча дешоца яьлча, серношлотни мукх даарах болата турбаех яьча фо дlоахдерий лоахера кубаш сиха (цкх осттал) телхарва, кьниа 20 тоннсиъата шоай боарамал лохагlа бора болх, цар болха оасарле лоха яр. Цул совгlа болатах яь турбаш сиха бохар.

Соакхе деча цхьан котлоагрегата тlара болатах яь фо дlоахдераш кагах яьчарца хийцай укхаза. Цох баьнна боккха пайда массанена а гуш ба хlаьт — кlелиг... най пайда боацаш йоаш хьина йоахал. Из болх дlахо баьна дага ба энергетикаш.

50 000 сом дlадода кагах яь фо дlоахдераш дlаууттаяьта, хlаьта цох боала пайда 106 808 сома мах ба. Каларча юрта ТЭЦ-2 кхы а шин котлоагрегата тlа болатах яь фо дlоахдераш дlа а яьха цара мета уттаергья кагах яраш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

РЕЙД

Техниках лерттlа пайда эцац

Надтеречни районе ялат чуйаара балхаш мел дина вlаштlехьдаьхад хьоаш хинар укх деношка тах рейдоза бригада. Дерригa а 16070 гектар тlа да районе ка боле ялат. ... [illegible]

[illegible]

(Дlахьедар ... оагlо тlа). [illegible]

А. ... . республика ... Н. НУРАДИЕВ ... района ... М. МАДАЕВ ... М. ХАМАТХАНОВ ...

КХАЧАН ПРОГРАММА – ДЕРРИГАЧА

(Дlаддодар. Доладур 1-ча оагlо тlа].

Хlана а лоха я хьайбай продукци тlанхетара я кийчъяра а темпаш. «Чечингзкотопром» объединение, «Птицепром» треста, юрта боахама министерства хьайбай комплексаша, цхьаццайолча колхозашкен совхозашкен хьайбай продукце овсарле айяра тlехьа бу болх дlадахараша ма лаххара бац.

Ерттlа кхестадац юртбоахама эффективность айяра делаш. Боахам лелабара шу оагlонна къаьстта уйла тlаьхийтай майски Пленума решенеша. «Юрта боахама эффективностага дахара дlоагlа, — белгалдир нов. Л. И. Брежнева, — производствана интенсификаци елга». Вай республикана из дlадехар кховчашделга къаьстта актуальни да. Юртбоахама даьтlенаши оаха лаьтташ кlезига да вай. Хlаьта вайна хьалхашка латт хlара гектарах ма могга дикагlа пайда эца безаш дола декхар. Тохкамо хьахьокх колхозашкен совхозашкен из болх бе боагlача тайпара ца белга. Лаьтта кlезига ехк органически удобренеш. Агротехнически балхий дикал лоха а я уж шоай ханнахьа а дац. Из бахьан долаш тlехьарча шерашка юртбоахама культураш хьувкъам холуш лакхлац.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо, Кхачан программа дlадехарашка хьежжа, аьлар докладчика, юртбоахама культураш хьалкхеара дикагlйола методаш юкъеххуалаш, хьалха лаьттача бригадай, звеньяй, боахамий опытах пайда эцаш 1990 шерага ялат гектара тlара 30 центнер, цунца хьажкlаш — 40 центнер, дуга — 45, коартолаш — 150, баьцадараш — 280—300 центнер, шекара свекла — 300 центнер, гидуаргаш — 16, сом — 100—120, комсаш — 70—80 центнер яккхарга кхачанза даргдац. Цо торо лургья дерригача боахамашка 1990 шерага 600 эзар тонн ялат, баьцадараш — 226, коартолаш — 130, комсаш — 183, шекара свекла — 220, гидуаргаш — 21 эзар тоннага кхоачаш даха. Ценхашта уйла тlаяхийта еза бахчеви культураш яхара. Баха нах биза lалашбира 1985 шера уж яха еза 25 эзар тонн.

КПСС ЦК майски Пленуме нов. Л. И. Брежнева доклада тlа белгалдаьд, 1990 шерага кхачалца йолча Кхачан программа дехтараш кхоачашдеш вай бергболча балха тlара лоархlаме дакъа да дулх, шура, уж чакхдахара продукци дукхагlа яккхари уж йоккхилга тоадари.

Из декхар кхоачашдара, ира латта гlулакх дlадахкхара республика дерригача боахамашка 1985 шера дулх — 43,8 эзар тонн, шура — 248 эзар тонн, фуаш—171,5 эзар дакхка деза, хlаьта 1990 шера дулх — 48,6 эзар тонн, шура — 317 эзар тонн, фуаш — 290 млн.

Оттадаь декхараш хала, чоалхане да, бакъда, кхоачашдуларгдолаш да. Из дара хила еза материально-технически база, къахьегама, материальни, финансови ресурсаш, колхозашкен совхозашкен йолаш я хьайбаш леладу опыт йола кадраш.

Дулх, шура, фуаш дукхагlа дахара проблема къоастечи керттердаш — селекционно-племенной болх тоабарен хьайбай lул меттаоттадарен чотагlа хьайбай оасарле айе лерхlаш отраслан интенсификаци елга, дерригa хьайбаши оалхазараши тlера ца далийтар.

Дукхача колхозашкен совхозашкен хlана а йолаш я хьайбаши оалхазараши алсамдахара торонаш. Шу долалуш республике юртбоахама 100 гектар даьтlенашта кхоача доаккхий хьайбаш 16, етт — 5, устагlа — 50, хьакха — 30 мара дацар, хlаьта Гудермесски, Надтеречни, Малгобекски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски, Шалински районий боахамашка — кхы а кlезигагlа. Цу балха тlа хадданза уйла тlаяхийта еза дахкаш дола хьайбаш дукхагlа хилийтара.

Дика хьонах тойт Наурски района совхозаша. Уж [illegible] пятилетка чакхйоалаш дулх шозза — 1000 [illegible] Малгобекски, Надтеречни, Ножай-Юртовски, Шалински [illegible] «Чечингушсовхозтрест» [illegible]

Юрта боахама [illegible]

раша хlара шера республикана доккха ас ду, хьа ца кхоачаш дуе дукха дулх, шура, фуаш.

Ишта, иттлагlча пятилетке шера юкъера лаьрхlача республике гlолла кхоабача цхьан lаттагара лькха шура 2035 килограмм, ахкача котама тlехьара гулдаь фуаш 151, хlара устагlан тlера даьккха тха 4,1 килограмм мара дац. Хlанз а кlезига lуду lаьсий, lоахарий, хурсаш.

Дукха да хlанз а довш, цамогаш хулаш доаду хьайбаш. Иттлагlча пятилетке шера юкъера лаьрхlача дайнад 2,6 процент доккхий хьайбаш, 4,4 процент хьакхарч, 5 проц. жа. Хlаьта Надтеречни, Малгобекски, Гудермесски, Веденски, Советски, Ножай-Юртовски районий боахамашка уж кхы а дукхагlа да.

Кхачан программа дехтараш кхоачашдера хьайбай боахам дикало лакхагlча лагlа тlа баккха, юртбоахама лакха овсарле йола, рентабельни дакъа де дола цох.

Хьайбай боахамера гlулакхаш лелараx бола колхозаийн совхозийн специалистий, кулгалхой, халкъа депутатий Советий, юрта боахама министерства а кхыча ведомствай а бехктокхам йибе боагlа.

lалама-климатически хьалашка, хьайбай фун дикалга, доакъара база тоаяргa хьежжа цхьайтталагlа пятилетки чакхйоалаш Шелковской, Наурски, Грозненски районий боахамашка кхоабача цхьан lатта лаьрхlа 2700 — 2800 килограмм, хlаьта Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски, Сунженски, Малгобекски, Надтеречни, Назрановски районашка — 2200 — 2300 килограмм шура яккха еза.

Шурайна хьайбаш леладеча тоабе беза вай селекционно-племенной болх, сихбе беза из промышленни ларда тlа баккхара болх, продукце дикал айе еза.

Цхьайтталагlа пятилетка чакхъялалехьа 100 lатта тlехьа 90 lаснаг, бlаь жийна тlехьа 105 — 110 lахар хьалхкобе, интенсивно кхоабача доккхийча хьайбай дозал уж паччахьалкхенга дохкаш 400 килограммага, хьакхарчий — 110—115, устагlий — 40 килограммага дlакхочаде, хьайбаш довлга, цамогаш долаш урсаш хьекхилга ма могга кlезигде деза.

Кхачан программа кхоачашъеча лоархlаме моттиг кхоач «Птицепром» треста предприятешка. Уж декхарийла я фуаш, оалхазарий дулх сацна дикал лакха йолча продукташца республика хьашташ lалашде.

«Птицепром» треста кулгалхоша чlоагlагlа болх бе беза йолаш йола низалаш караерзаеш, бройлерни птицефабрика хьаьлелга а караерзаелга а чакхдакка, производство лелаяра технологи тоае, дукхагlа фуаш гулдо деза. Треста инкубаторски станцеша цlоригаща йиаза lалашъе еза республика колхозаш, совхозаш, баха нах.

Республике баха нах кхачан продукташа lалашбара кlезига лоархlам болаш бац чкъаьрий, проликаш, нокхарий леладелга. Уж дукхагlа леладара дукхагlа уйла е еза. Укх карарча пятилетке шера юкъера лаьрхlача lалашкара чкъаьрий 750 тонн мода 200 тонни деккхе лерхl.

Лерхlаш дола дулх, шура, фуаш дахара белонага диллача сбалансированни дика доакъараш хила деза. Доакъараш, къаьстта мошен концентрированни дараш а долаш, ца тоъаш хилар тlехьарча шерашка во lаткъар хьайбай боахам дегlабара а цуп овсарленна а. Кийчдаь доакъараши дукхагlча хила дикал лоха йолаш, белкоп составах сбалансированни доаши дар. Цу цхьан ханна доакъараши кхыйола хlамаш а еттащ къаьвде республике йолча торонех геттара во пайда эц.

Хьайбашта чlоагlа доакъара база хьанкoллара хlара колхозе, совхозе, районе къаьстта уйла тlаяхийта еза. Дикан къаьстиде дела доакъар кийчду къаьстта отрасль хьанколлара дешаш, хlара боахамо [illegible] Уж lалашъеча [illegible] удобренеш [illegible]

Районий дукхагlча боахамашка доакъара культураш [illegible]

Доакъар кийчдечара хьал гаргарча хана тоаде деза. Уххаза керттердар — хьукъам дикка айбар, люцерна, эспарцет, сол, рапс, ялтабоабоп сапна йола белкош культураш дукхагlа дlер.

Доакъар дукхагlа даккхара лоархlаме хlама да хиш дехьа лаьтташ. Уж тешшаме кlийле хила еза доакъараш дахара. Хиш дехкача лаьтташ тlа 750—800 эзар тонн мошача хьажкlай силос яккха еза тешшаме. Из ца дой шура дукхагlа яккха а чукхоабачи хьайбашта дозал тlадеттадалийта а йиш хургьац.

Общественни хьайбашка lо даккхийтара а цхьадола дакъа колхозхошкен совхозий болхлошкен дохкара а доакъара культурай хьувкъам — дукхача шерий баьций йол гектара тlара 6—8 тонн, цхьан шера баьций йол — 25—30 центнер, силоса лаьрхlа хьажкlаш — 200—250 центнер, доакъара корнеплодаш — 350—400 центнер гектара тlара йоаккхаш айде безa.

Производствана интенсификаци ярен эффективность айярен никъ — Кхачан программа кхоачашъечара керттерча факторо лерхl юртбоахама бийдал чакхйоаха отраслеш, эггара хьалха кхачан, дулха-шурий, комбикормови промышленность сихха дегlайоалае.

Цу отраслей материально-технически база чlоагlъеш, уж технически вргайоахаш тlехьарча шерашка дукха болх баьб. Алхха иттлагlча пятилетке уж дегlайоалаяргa дlадахийтад 30 млн. сом гаргга.

Промышленноста цу доакъой предприятей хlана йолаш йолча производственни низалаша торо лу кхачан продукташ дукхагlа яха а цар дикал айе я, баха нах царна lалашбе тоаде а.

Докладчика критика йир кхачан промышленностен респотребсоюзен цхьайолча предприятей — Грозненски дулха комбината, Грозненски шурий завода, чхьагlарий-коньяки комбината — гlулакхашта цар арахеца продукци дикал аздеш ассортимент кlезиген хиларах, пайда хьа ца эцаш дукха рузкъа доздарах.

Бийдал чакхйоахача промышленноста кулгалхоша дагакхабанза даргдац, Кхачан программа таххане а деза кхоачашъе дlайолаь хилар, цудукха эггара хьалхарча аргlанна къоастаде деза юртбоахама продукци чакхйоаха мощностaш кaраерзарах, технологически процесс ниййса леларах дола дош, цу тайпара продукце дикал лакхъе а дукхагlа из арахеца а еза.

Бийдал чакхйоахача промышленносте йолаш йола бийдала ресурсаши производственни мощностaши теркал а еш, карара пятилетка чакхйоалаш 42,5 процент йоккхагlа хилийта еза вай товарни продукци хьалра объемаш, цу даькъе дулха комбинате — 44, шекара заводе — 63, кондитерски фабрике — 41, йий доаккхача заводе — 49, «Чеченингушвино» яхача объединение — 61, «Чечингушплодоовощхоз» яхача объединене — 23, шурий промышленносте — 14 процент. Цу юкъа 35 процент дукхагlа арахеца лерхl, дулхи марша хьисапера хlамаши, бежана даьтташ — 22, цlеpача шурий продукци — 0 процент, минеральни хийи норта бохош доаца малaраши — 60 процент совгlа, кондитерски изделеш — 44 процент.

Кхачан товарашца баха нах мел эц lалашбара маьхх lo заводаш хьалъе лерхl Сунженски Шалински районашка, город Гудермесе, беций кхочан цех — город Грознерча молзаводе, № 1 йолча маьхха завода реконструкци а лерхl. Шекара заводе чакхйоала свеклош доккхен бийсаннен 2 эзар тоннага дlаакхочаш. Заготовкаш вlаштlехьъякхара гlулакх архадаьнна тоалара чотах пятилетка чакхйоалаш дулхьал боахамашка 70 процентага кхачалца йола шура дlанийсала lалашде, хlаьта 1990 шера — 100 процент.

Керттердар фуд аьлча, ма да, юртбоахама бийдал чакхъяхара комплексность лакхъяри цуных пайда дикагlа эцари, отходаш кулийтарийоаца технологи массемгте юкъехувлар.

КПСС ЦК майски (1982 шера) Пленумо дlадайдараш [illegible] торговли общественни кхача кийчбара [illegible] 30 процент [illegible]

Кхачан программа кхоачашъеча [illegible]

хила еза, цу даькъе бахача нахагара соа йола юртбоахама продукци эцара чотах — шоала.

Халкъа депутатий моттигерча Советаша, совхозийн колхозийн кулгалхоша ма могга гlо де деза потребительски кооперацега дlахо дегlайоалара, юртацкхьа торгови гlулакхаш делгеи общественни кхача кийчбелгеи тоалара, бийдалеи кхачани ресурсаш алсамъяьккхара даькъера цуй боахамо инициативеи хьинари айде деза. Республика городашкеи болхлой поселкашкеи юртбоахама продукташ йохка тиках чукха помещенеш теладза яргьяц кооперативни организацешта, транспортана lалашъяра новкъостал де деза царна. Цул совгlа потребкооперацена новкъостал даьнна даргдац чуоттадаь доахани коа тlара оалхазараши дикка дукхагlа кхоабилга, чкъаьрий долаелген доахилген вlашlехьдаккхара а хlаьта иштта моттигера бийдал чакхъяхара чотах кхачан товарех дукхагlа пайда эцара а.

Кхеь продукци лорасла lалашдаран из потребителага дlакхоачарал, майски Пленуми решенеша из дlадехаьча тайпара, карарча пятилетке холодильни емкосташ 1,6-аза, коартолаш лоаттаю моттигаш кхы а 10, сом лоаттабу моттигаш — 15 эзар тонн чуоттаялла дукхагlа хилийта лерхl. Республика колхозашкеи совхозашкеи цхьайтталагlча пятилетке хьалъергьа цкъара чутесса массех эзар тонн ялат лоаттаду моттигаш.

Юрта боахама гlулакхашта лаьрхlа керттера производственни фондаш цхе шера 315 миллион сома дукхагlа хургьа. Цхьайтталагlча пятилетке республика агропромышленни комплекса доакъош дегlадоаладаргa дlалхийта лаьрхlача капитальни вложеней объем 671 миллион сомага дlакхоачае лерхl, шийтталагlча пятилетке — 846 миллион сомага.

Цхьайтталагlчен шийтталагlчен пятилеткашка республика колхозаштеи совхозаштеи яла отталий хьалхарчарна массе тайпарча маркех йола 6900, шоллагlчарна 8700 трактор, 3600 а 7000 а грузовой автомобиль, 7100 а 12500 а тракторни прицеп, 2012 а 2530 а комбайн.

Кхачан программа кийчъяри чакхъяккхари — из геттара керда баьккха гlа ба планироване системе, социалистически экономикена доал дара даькъе, белгалдаькхар докладчика. Программо чулоац лаьрхха Кхачан программа кхоачашъяра тlаберзабаь комплексни никъ. Лаьрхха уж хlамаш кхоачашдара оарцагlйоах йоккхий средствах, дукха эзараш йолча къахьегамо коллективай, боахамий кулгалхой, lилмахойн кхыча специалистийн низаш.

«Общество дегlайоалара экономически стратеге, — белгалдаьккхад нов. Л. И. Брежнева, — лерхl советски политически система ерррига звеньяша дакъа лоацилга. Царна юкъе хьалхарча моттиге латт паччахьалкхе, нух органаш, эггара хьалха Советаш. Парте белгалъяь программа чакхйоаккхаш беча балхах lалаьмате доккха дакъа царна тlадуж». Цу дикача хьехамца хьалхле лелаe еза керда хержача моттигерча Советаша болх дlаболабьаьча хьалхарча денош ке а деш чакхдоахача гlулакхашна, lалаьмате доккха дакъа дуж царна тlа, хlаьта из иштта хила доагlаш а да. Конституцега хьежка Советаш ма йий территориальни отраслеви управлене цхьоагlо лелие езар, хlаьта воих оагlорахьара цар йоц лу производство дегlапра хьалхара санна, иштта цаха деча гlулакхий дикал лакхьяра хьалхара а.

КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленумо оттадаьд, юрта боахамий агропромышленни комплекса кхача доакъоштен деча доала керттерa авено агропромышленни объединеней советаш хургйолаш. Уж вlашагlъехнарьяи районаш, областной, краевой Советий а автономни республикаш Лаьрххьарча Советий а сессешта.

Цуна дукаделна хийцай юрта боахамий агропромышленни комплекса кхыча массеылген кулгалдара даькъера халкъа депутатий Советий полномочеех йола СССР законодательство кхачаш. Советех дола законодательство таханарча дийнахьа эшараш на хьежия оттадаьд.

Цулухьа халкъа депутатий Советаша шоай дерриге низаш тlадерзадн деза юртбоахама продукци алсамдоаккха [illegible] организацешкеи беш

бола экономически болх эргабоахаш тоабар духьа оттаьль мероприятеш чакхъяхара.

Халкъа депутатий Советашкш еррига нар организаци декхарийла я хьалхеи йола юртбоахама продукци ший метта лоаттаелга, юрта боахама продукташ дlоттаь лоаттадарен кхахьийта ессачa дlанхахьийтараш, потребителага уж дlанхоачаяра заготовительни, транспортни, торгови, кхыча организацешка хидданза болх белга lалашдарна дукхалена делаш дикам шоай терхаме лоаттаде, лаьттах пайда эзарахи тих пайда эзараш дола законодательство кхоачашдайтара лоаттабу тlахьожам чlоагlбе.

Моллагlча тайпара в хlамаш йоаяра — юртбоахама лаьтташ, удобренеш, гербицидаш де долаш йоаяра, хьалкхеь продукци толхаяра хьалхаша чlоагlа дуьхьале уттае езаш я Советош. Цу лоархlамеча гlулакхa юкъе эггаро хьинаргlа дакъа лаца деза массе а боарамеча Советий массазарча комиссеша, депутатски постоша, халкъа тlахьожамхоша, шеррача общественносто, хьехийкадир докладчика.

Советашна массала а йоакхо еш дола дош хила дези иштта юрта боахамца дувзадеша дола доакъош дlахо сихагlа дегlанхувлилга а. Хlанз а тlехьа дукха дулх ма доадой доахан, коа тlара оалхазараш, шура чакхйоахача хана а хlаьта иштта коартолаш, баьцдаараш, сом дlоаттабаь лоаттабечи хана а. Хlаьта уж дешаш а хила деза Советий, хlара депутата теркам цlаккха а тlера ца боалаш.

Массала а уйла лиза яргьяц хlаранс подсоби боахамаш сома-хьеса бешамий кооперативаша дегlайоалара. Дулх, шура, коа тlара оалхазараш кхедеча, баьцдaараш, коартолаш, сом, комараш кхееча хlаьта а, цар лоаша дакъа тоъал доккха да. Цу боахамашта ший ханнахьа новкъостал а деш, цунах юха хьахур сиххен ноагlон дакхха доагlа. Биззагlа пайда эцанза даргдац вай предприятеша леладеча гlона боахамий торонех. Гlона боахамаш лелалургдолаш йолча ерригача предприятештен гlишлош еча организацештен эшшача боараме юртбоахама лаьтташ дала деза. Уж боахамаш дегlадахкара лоаттабеча тlахьожаме хьинар долагlа хила еза городашкарен болхлой поселкашкарен халкъа депутатий Советаш.

Новкъоста Л. И. Брежнева доклада тlа белгалдаьккхад колхозхой хьинар хестадаьза, производствана доал дара демократически принципаш кхоачашъяра лоаттабу тlахьожам чlоагlбанза барг ца хилар. Советаша даим тlахьожам лоаттабе беза колхозий уставаш, нар гlулакхашта доал дара демократически лардаш кхоачашъяра а хlаьта иштта совхозий, агропромышленни комплекса кхыча предприятейи организацейи коллективашна къахьегама законодательство кхоачашдара а.

Майски Пленума. Л. И. Брежнева доклада тlа къаьстта уйла тlайохийт производство алсамъяларе социальни дегlахари вlашигlкъоастаде йиш ца хилара.

Республике тоъал болх баьб юртара къахьегама хьалаши вахари тоадара. Цхьабакъда, юртарча къахьегамхой вахара хьалаш дизза тоадара проблемаш хlанз а ира йолаш юс, цу гlулакхашта хьежаеш йола капиталовложенеш хlанз а кlезига я.

«Юрта бахача нахьа чуlеча моттигий, коммунально-бытовой, социально-культурни хьалаш дlахо тоадара де деларий хьанхьархьарча КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен оцамга хьежжа на болх дlахо ца бихьача лоргдац вай. Кийчъеш лаьтача Нохч-Гlалгlай АССР Кхачан программа тlа оттадаь 1990 шерага кхачалца юрташка 1540 эзар квадратни метр чуlе моттигаш, 21000 дешарахочаш моттиг йола школаш, 1440 меиги чулатта больницаш, 10 эзар гаргга моттиг йола деша дехка боацачи берий учреждениш хьалъелга, 400 километр совгlа некъаш доккхийса, 300 километр водопроводаш йоаккха, 63 эзар совгlа квартирашка газ чуеза лерхl.

Юрт социально-культурни [illegible] Кхачан программа [illegible] халкъа депутатий Советий [illegible] коммунальни [illegible] гlулакхашта [illegible] кооперативни [illegible]

Кхачан программа кхоачашъярах дlаекъоастаде йиш йола дикка да юрта боахамий кадрий, юрташка уж дlа чlоагlъяра. Специалистий лоархlами бехктокхами дикабаро йовкхо елга. Цу даькъе белгалдара болх баьб республике. Колхозашкеи совхозашкеи, боахамий юкъарча предприятешка къахьегаш ва лакхари юкъера специальни образовани йолаш пхола 3752 саг а 8 эзар совгlа механизатор я.

Цхьабакъда, цхьайолча моттигерча советски юртбоахамен органаша цlенхаштта кхоачамбоаараш ниййсдолийташ теркал ца деш хlамаш дутаин моттигаш я колхозийи совхозийи кулгалду кадраши специалисташи хьахарнара, балхаш тlа дlаниисъяра, хьалхеяра даькъе. Грозненски, Сунженски, Урус-Мартановски районашка бокъо йоацаш дукха хуйц колхозий председателаш, совхозий директораш, боахамий специалисташ, нахо хьехам бела белача метте чоахам тlалоаттабу, хьыснанеш тел, балхо тlара дlабоах. Бохам беш гlулакх за цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи бехктокхамеча гlулакхаш тlа хьалхагlа а санна практикаш хилар а хlаьта уж кхы кlезиглуш ца хилар а. Къаьстта вlаштlехьа доацаш да бухгалтерски балхаш тlеш экономисталлен бахийта специалисташ ца хардар. Цу цхьан ханна боахамий чотагlа дешара заведенешка специалисташ кийчбара йолча торонех геттара кlезига пайда эц.

Кхачан программа чакхъяккхара декхараш кхоачашделга lалашдулургдолаш болча кулгалхойи специалистийи чlоагlа квалифицированни, кхетамеча кадрашца колхозаши совхозаши чlоагlъяра болх оалчатара деза тоа ца бича яргьяц юрта боахама министерство, кхыйола юртбоахама ведомствашa, моттигерча халкъа депутатий Советий исполкомаш.

КПСС ЦК Пленуме лаьча новкъоста Л. И. Брежнева доклада тlа, Пленума решенешка белгалдоаккх хlана, Кхачан программа санна йола решеней бlарча комплексе белгалъяьча хана цlенхаштта уйла е еза из практически чакхйоаккхаргйолча дешай, карагlдаьнараш теркал а деш. Парте хьех вайна, эггара чlоагlагlа уйла яьккхилгa программа а кхьахьата тlа йиса тарлу, нагахьа санна цунна тlехьа дика вlаштlехьбаькха болх, ниййса оттадаь тlахьожами решенеш мишта кхоачашъю хьожаш беш бола тохкам ца хуле. Организаторски балха цу лоархlамеча даькъа шоай еррига уйла тlаяхийтанза яргьяц халкъа депутатий Советаша. Хадданза леханза даргдац болх тоабергбола керда наькъаши торонаши.

Юкхьанна деза динамичен вахар долаш хила еза Кхачан программа. Хlара къахьегамхочун, хlара вахача сага программа а хинна дlаотта еза из. Укх 1982 шерехьа а практике хьахьокхаза даргдац. Кхачан программа тlа белгалдаь доккхий декхараш, нагахьа санна бергига вай болх ниййса вlаштlехьбоаккхе, хийцца кхоачашдулургдолаш хилар. Халкъа депутатий Советаша цу гlулакха оарцагlбаха беларгба бергига вай специалисташ, производстве хьалхалаттараш, агропромышленни комплекса бергига болхлой. Цунах вай дика дакъа лаьар хургда КПСС ЦК майски (1982 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеча, СССР 60 шу дизаран Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика юбилейшта даха ма доагlара накъйодахача.

Нов. Керимова делегатий цlерагlа, республика дерригача къахьегамхой цlерагlа КПСС ЦК-ана дош делар НГlАССР халкъа депутатий Советаша. lаьлча опытахи йолаш йолча торонехи пайда а эцаш, КПСС ЦК майски Пленума решенеш кхоачашъяра низ кхоберг ца хиларах, парте XXVI съезда решенеш кхоачашъечa доагlаш дола даькъа лоацархиларах.

* * *

КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара, депутата **А. В. Волкова** къамьл дарца юкъа воаланир доклад.

Дерригача советски нахьа теркам, аьлар цо, гlоаоой КПСС ЦК (1982 ш.) майски Пленума решенеша. 1990 шерага кхачалца йолча хана ца кхоабальная Кхачан программа. Город Гудермеса района юртий хlара къахьегама коллективо [illegible] Кхачан программа [illegible] КПСС ЦК Пленуме Л. И. Брежнева [illegible]

комо, халкъа депутатий городской Совета исполкома, районерчи лохе латтача партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша шоаш де лерхlараш хьалхашка оттадаь декхараш.

Хlаналарча аграрни политика лард хиина дlаятта йола КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинначул тlехьагlа Гудермесски района юрта боахаме белгала хувцамаш хиннад. Дерригa дlалаьрхlача 33,3 миллион сом мах бола 10 эзар гектар долча лаьтта районе хьалъяьй инженерни дута система. Укх шера болх бе йолаенаи из хьалъеш 14 миллион сом дlадахийта йола Аксайски хиш дехна система. Юртбоахама продукце керттера тайпаш хьалхедарен дохкарен иттлагlча пятилетка заданеш толаме кхоачашъяьй района боахамаша. Укх шера еррига планаш я толаме кхоачашъергхиларах дог тийша ба района къахьегамхой.

Дукха организаторски кхетамеи болх беш я района партийни, советски, боахама организацеш. КПСС горкома пленуме, юкхьанцарча партийни организацей собранешка, городской юртий Советийн сессешка дийцад хиш дехкача лаьттай эффективность дlахо а лакхъяра, хьайбай боахам дегlаболлабара, совхозашкара экономически болх оргабаккхара дола дешаш, иштта лаьтта леладерен хьайбай боахамен культура лакхъяра тlадерзадаь дола кхыдола дешаш. Цунна цхьана къаьстта чlоагlа йоаккхо еш да кадрашца бу болх тоабар, къаьстта юртбоахама производства юкъерча звенаца беш бар.

Дlахо а юртбоахама эффективность лакхъяро дlадехаш да дикка цуи материально-технически база чlоагlъелга. Цу гlулакхашта лаьрхlа совхозашка йоккхий производственни гlишлош хьалъеш я. Цхьабакъда, «Чечингколхозстрой» объединене, «Чеченингушводстрой» управлене, «Чечингсельстрой» треста коллективаша цхьайола лоархlаме объекташ хьалъелга чlоагlа мела лел.

Социальни даькъе юрташ тоаяра дола гlулакхаш Кхачан программа органически дакъа а хиина дlаотта деза. Цу планагlа тха бе безаш боккха болх ба. Района юрташка хьалъе езаш я иттисл чухьнахьа йоацаш йола юкъерча дешара школа, бархl клубин эдап, цхьайола медицински учреждениш, тикаш, быта цlенош, иштта дукха наха чубаха цlенош. Цуяца дувзадена, дикча бакъахьа да, аьна хетт сона, юрташкара цхьайола социальтбыта объекташ хьалъяр Нохч-Гlалгlай гlишлон управлене СМУ-11 коллективана тlадожаделга. Городе Гудермесе наха чубаха цlенош, культураи упахцlенош учрежденеш хьалъеча тхона нийслуш йолча йоккхийча халонашка хьажка а хьокаш йоахко йича бакъахьа яр республика кулгалдеча органаша.

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединение генеральни директора, депутата **Г. А. Яценкос** даь къамьл хетадаь дар гlоила дола боахамаш дегlадоаладара. Объединенеи предприятеша цу деша чlоагlа йоакхо ю. 1970 шера вlашагlа а елла объединенена чуйоагlача «Нефтехимик» яхача совхозо мехкдаьтта чакхдоахараштен мехкдаьттахимикаштен лоаттаду дулх дикка дукхагlа хилийтад. Масала, 1981 шера совхозо даьккха хьакхий дулх 347 тонн хилар. Укх гlехьарча шин шера объединене хьал а яь, эксплуатаце дlаеший дийнахьеи буси 36 тонн луш йола доакъара цех, 2300 хьакхина лаьрхlа йола свинарникаш капитальни ремонт а яь тоаяьй. Хьакхарч чукхоабача 1500 хьакхийна лаьрхlача помещенена реконструкци яьй.

КПСС ЦК майски Пленума решенеш кхоачашъяра тlаlерта къовсам а лоаттабеш, администраце, партийни профсоюзни организацеша, аьлар депутата, новзийтай гlоина болча боахама опыт, белгалъяьхай дулх, чкъаьрий, баьцдаарий дукхагlа хилийтара йола мероприятеш. 1983 шерага кхачалехьа шера доаккхаш дола дулх дlакхочадергда 500 тоннага, 1990 шерага кхачалехьа — 800 тоннага, из хул 1981 шера даьккха чул шозза совгlа дукхагlа.

Совхоза [illegible] объединене [illegible] квартира [illegible] бытовой корпус [illegible]

Дулх дукхагlа [illegible]

Духьал 1981 шера хьагул а я, хьайбашта долча доакъара дlаесний 770 тонн отходаш.

Тхона массанена а «Грознефтеоргсинтез» тха коллектива хетачох, аьлар оратора, тха объединенешка вlашагlъехка совхоаш юрта боахама министерствеи «Сельхозтехникеи» хlанз укх сахьате бoй санна лоархlаш я. Царгара тхона хьакхоачаш яц минеральни удобренеш, юртбоахамо машинаш, запасни оттаьлаш, кхыметтел методологически новкъостал а дац. Хlаьта КПСС ЦК, СССР Министрий Совета Сoцам тlа предприятей гlонна долча юрта боахамех лаьрхха аьнна ма дий цу боахамашта совхозаштен колхозаштен нийсса техника, минеральни удобренеш, кхыйола материально-технически ресурсаш хьежайойла аьнна.

Дlахо къамаьл даьча Шелковской райисполкома председателa, депутата **В. Д. Аралина** аьлар, 1965 шера дена 1980 шерага кхачалца йолча хана юртбоахама производство дегlаьдарах лаьпа М. А. Керимова доклада тlа анализ яь хиларах, промышленности юрта боахами дегlанхуллача доккхий толамаш даьха хилар белгал а доаккхаш. Царех цаl ир Шелковской район а. Дlаяхача кхаь пятилеткагlа районе дукха балхаш даьд лаьтташта мелиораци еш, вlашагlъехкай керда совхозаш, хьалъяьй хьайбай помещенеш, доакъара цехаш. Наха чубаха цlеношаи культурно-бытовой гlишлошаи хьалъяра даькъе а хоадамболлаш балхаш даьд.

Материально-технически база чlоагlъярах, колхозийи совхозийи болхлой энергеца дукхагlа lалашбарах, пар квалификаци лакхъярах дикка лакхделар кхаши фермаши луш дола бернат. Юрта боахамо луш йола валови продукци 2,3-аза дукхагlа а хулаш, 1981 шера из дlакхьачар 34 миллион сомага. Доаккхаш дола ялат 1,8-аза дукхагlа хиннад. Цу юкъа шера юкъера лаьрхlача доаккхаш дола тхак шурен шозза дукхагlа хилар, дулх — 53 процент дукхагlа. Массе а тайпа дола хьайбаш а дегlадаьхнар. Цхьабакъда, карагlдийнасчун мах а беш, депутаташа, района беррига къахьегамхоша лерхlаш дар да экономика дегlайоалаяра темпаш сихъелга, кхы а лакхагlча лагlа тlа из кхоачаелга. Цох лаьца къамаьл хилар халкъа депутатий станичнии районнии Советий сессешка. Керттерча даькъе депутаташа терко еш дола дешаш да укх шера планаш кхоачашъяйтилга. Хlанз белгалъяьхкай хьайбай боахамера кхоачамбоацараш дlададара тlаерзаяь хьадда йола мероприятеш. Хьалхашка оттадаь декхар да Нохч-Гlалгlайчен автономе 60 шу дузача денга кхачалехьа планови заданеш кхоачашъяр.

Хаоттама хьалаш хала хиннадале а боахамаша шоай ханнахьеи дика вlаштlехьдаьхаи дlадоладир доакъар кийчдарен ялат чуэцарен балхаш. Ка бола ялат чуэцилга районе хlанз укх сахьате чакхдоалаш латт. Дерригa низаш хlанз тlалерзадаьд ялат чуннцачул тlехьагlара балхаш ший ханнахьа чакхдахара, шоллагlа юи культураш дукхагlа дlа а дош, чlоагlа эшаш дола доакъар дукхагlа хилийтара.

Кхачан программа органически дакъа а хинна дlаоттад социальни даькъе юрташ тоаяра дола гlулакхаш. Аз дувцар да наха чубаха цlенеш, школаш, деша даха ха йоаца ча берий учреждениеш, клубаш, больницаш, торгове предприятеш, бытовой гlулакхаш ду предприятеш хьалъелга, цыьннаш доккхийла. Тхона эшаш дар а дика бакъахьа хеташ дар а да республике госплана капитальни вложенеш дlахо екъача хана тха хьашташ ма могга дукха тlа теркалдела. Эггара хала кардарех да наха чубаха цlеноши lалашде вlаштlехьа ца далар. Кхоачамбоацараш наха чубаха цlенош ца хиларах хьаьш бац болхлой, къаьстта «Чечингушсовхозтрест» объединене совхоза, гlишлон организацешка, иштта района колхозашка. Хlаьта гlишлон [illegible] материально-техническе база [illegible] «Чечингколхозстрой» объединене [illegible]

[illegible] ПМК [illegible]

ХАЛКЪА ГӀУЛАКХ

Трибуна тӀа ва КПСС Веденски райкома хьалхара секретарь, депутат **Г. Г. Махаури**. Керттера шовй декхар, аьлар цо, тахан районан коммунисташа, халкъа депутаташа лоархӀ КПСС ЦК майски Пленума решенеш хӀара къахьегамхочунна ма могга дикагӀа дӀайолайиттадга. Пленума итогашта хетаяь хиннай парте райкома пленум, халкъа депутатий районии юртийи Советий сессеш. Из повестка а йолаш ерригача партийни организацешка еш я хӀана коммунистий собранеш.

Юрта боахама продукци дукхагӀа яккхара, цун дикал лакхъяра, цунга дӀалодаш дар лохдара дакъе хоадимболлаш йола опыт Ӏоалий района къахьегамхоша. Массе а долча хьокхамий иттлагӀча пятилеткан укх пятилетка хьалхарча шерей задании кхоачашъяй. Шерагара шерага дукхагӀа хулаш латт доахани жан. Колхозашкеи совхозашкеи дукхагӀа я керда трактораш, автомашинаш, кхыйола техника. Дикка дегӀаенай «Сельхозтехникай», «Сельхозхимей» районии отделеней мощностащ, дукхагӀа да цар колхозаштеи совхозаштеи деш дола гӀулакхаш. Хадданза йоахо ю къахьегамхой хьал-торо товяра.

Из ишта дале а мукӀарал ду оаха хӀана а тӀехьа пайда ца лаца йола торонаш кхоачамаш тха хилар. Новкъоста Л. И. Брежнева аьча указанешка хьежжа Кхачан программах хьахулаш лар, укх шера а тӀехьа хила деза лга кхета а деш, районе чакхйоахаш я из кхоачашъяра нола дукха мероприятеш. Массе а тайпара хьайбай продукци яккхара хьалхарча ах шера планаш декхараши толаме кхоачашдаьа. Боахамии экономически потенциал массе а оагӀорахьара Ӏомаяра ларда тӀа хӀанзлехьа белгалдаьккхад укх шера планал совгӀа Даьхенна юрта боахама продукци яла. ДукхагӀа хурга доахани жан, лакхлургьа цар продуктивность. Пятилетка чакхйоалача хана из йолалуча хана йоаккхаш хиннач шозза дукхагӀа йоаккхаргъя шура.

Районе дукха болх бу лоаман даьгӀенаш ма могга дикагӀа хилийтаро. ДӀадахача шера 2,5 эзар гектар тӀара лоаман даьгӀенаш тоайир. ХӀанз массанахьа а чуэцаш я альпийски даьгӀенашка дӀайиина баьцаш. ХӀанзлехьа кийчъяьй кхо эзар гаргга тонн йол, еллай 6 эзар гаргга тонн дакха дикал йола силос.

КПСС ЦК майски Пленуме чӀоагӀа терко йир промышленни предприятешна гӀонна дола боахамаш дегӀаикхулара йолча проблемай. Шоай торонаш Ӏома а яь, районерча ерригача предприятеша де лерхӀар да хӀара предприяте бӀаьнега кхоачаш бежани пхи бӀаь устагӀеи хулийтадга. ХӀанзлехьа тха шин лесхоза долаш да ишттал хьайбаш. Цунца цхьана районе кийч а яь чакхйоаккхаш я наькъа доалахьара боахамаш дегӀаикхулара йола шерро программа.

Кхачан программа кхоачашъяр Ӏалащдеча гӀулакхий система, дувц дӀахо оратора, кӀезига лоархӀам болаш дац наха бытовой гӀуллакхаш делга а дегӀаикхулар. Районе болх баьб быта служба материально - технически база вӀашагӀйоллаш. Массе а йолча центральни усадьбашка, ишта йоаккхийча юрташка йолаш я комплексни приемни пункташ, 1982 шера хьалде лерхӀаш да быта шин цӀа. Цхьабаькъде, бытовой гӀулакхаш деча министерства, цунна чуйоагӀача бытовой гӀуллакхаш деча объединеней управленеи бехкагӀа хӀанз а тӀехьа наха де ма дезара бытовой гӀулакхаш де вӀаштӀехьдалац. Комплексни приемни пункташа, районни быта цӀено наха бытовой гӀулакхаш дара планаш шер-шера кхоачашълац материалаш, вашенн оатхалаш ца хилараx, кхоачашдеш дола балхаш ов хиларах. Районни производственни управленеи быта цхьаькха служба нара хургйоаццаш вӀаштӀехьдаьккхад бытовой гӀуллакхаш дегӀа. Республикански объединенеи управленеи тӀахьожам доаттабац цар балха. Вакъхьа дар бытовой гӀулакхаш деча министерства быта служба организаци цӀен шин отношенеш ... [illegible]

[illegible]

Оаха, депутаташа, тхоай эггара хьалхарча аргӀан декхараш лоархӀ планаши социалистически декхараши кхоачашдара кхашкен фермашкен болх бу къахьегамхой оарцагӀбовзилга. КПСС ЦК майски Пленумен парте Нохч - ГӀалгӀай обкома алхлагӀча пленумен решенешка хьежжа районе кийчъяьй Кхачан программ. Цу тӀа болгалдаь да илата культураш дӀакоаш дола кхаш стабильно мотта а лоаттадеш, илат доаккхилга 10-ча пятилетке юкъера лаьрхӀача шера хинначара боарамал 1985 шера 30 процент, 1990 шера — 55 процент лакхде. Из деча хана лаьрхӀад илата лаьрхӀи хьажжIаш дукхха а дукхагӀа яха: 1985 шера 3,8-зза, хӀаьта 1990 шера — 3,7-зза. Из дергда илата культурай къаьстта хьажжӀий хьувкъам лакхбара чотагӀа. Ишта лаьрхӀа да коартолаш лелаю кхаш дукхагӀа хулийтилга а, хӀана 700 гектар мара доацача 1985 шера 1500 гектарага а кхоачадеш. Цо торо хулийтаргъя 10-ча пятилетке юкъера лаьрхӀача шера йоахаш хиннарел 2,7-зза дукхагӀа коартолаш яха.

Хьайбай боахам дегӀабоалабараш цар продуктивность лакхъяраш доккхий декхараш отталаьд районерча совхозашта хьалхашка. 1980 шера хиинача боарамца нийсдича доахан 1985 шера 42 процент дукхагӀа хургда, цу даькъе детта доахан шозза дукхагӀа а долаш. 1985 шера шура йоаккхилга 2,4-зза лакхлургда иттлагӀча пятилетка боарамца нийсдича, дулх — 3,9-зза. Из дергга а дергда доакъара база чӀоагӀъяра, доахани фу тоадара, хьайбай боахами материальни база хьаяра чотагӀа. Алхха укх шера хьалъяь яха лаьрхӀад хьайбай боахама 30 объект.

Дикка новкха моттиг дӀалоацаш хургда районе социально - культурни бытовойи объекташ хьалъелга.

Кхачан программагӀа хьахулаш дар укх шерреха а холуш хила деза яха указанеш кхета а еш района юрта боахама къахьегамхой СССР хьаь 60 шу, Нохч-ГӀалгӀайчен автономе 60 шу, ший лоӀамагӀа из Россеца юкъелха 200 шу дизара баха ма боагӀара накъабахара а хьайбай продукташ яхарен йоахарен ах шера йола планаш кхоачашъелга, цунца цхьана хьайбаш дукхагӀа хулийтилга Ӏалашде а социалистически яхье баьннабар. Толаме кхоачашъяй ах шера планаш декхараши со доярдалла болх беш йолча «Малк» яхача совхоза коллективо а. Совхоза кхашка кхачаш латт гурахьа дӀадийнача ялата, коартола, шекара свеклай, хьажкӀий дика хьувкъам. Ялат леладераш ка бола культураш чуэца кийчлуш ба. Хьайбаш доакъарца Ӏалашделга лоархӀаме гӀулакх хилар кхета а деш районе гӀожа а моша а доакъар Ӏалашделга вӀаштӀехьдаьккхад, дукхагӀдолча боахамашка доакъар кийчделга къаьстта отрасль а яь дӀаоттадаьд. Сихха хьалъеш латт хьайбай боахама объекташ.

Республика мелиоратори гӀуланкхаштеи планаштеи хетадир ший къамаьл республика мелиораци хин боахамеи министра, депутата **М. Ш. Баматгиреева**. Лаьтташта мелиораци елга, аьлар цо, вай парте аграрни политикана чудоагӀаш дола дакъа да, хӀаьта цун боккха лоархӀам а бу. 1966 шера дена Нохч - ГӀалгӀайчен лаьтташта мелиораци ярга дӀахийтай 225 миллион сом пачхахьалкхен средствани. Эксплуатаце дӀаенний хин дехнача кердача лаьттай 49,6 эзар гектар. Оросительни сета реконструкци яр бахьан долаш 83,6 эзар гектар дола кхаш хица Ӏалашделга лакхденнад, мелиоративно тоаяьй 40,3 эзар гектар, капитально планировка яьй 20 эзар гектар лаьтташта. Дукха эзараш нах чубоагӀача мелиораторий коллективо тӀатеӀа къахьегар бахьан долаш республике хин дехнаш дола кхаш 150 эзар гектарага кхоачаш дукхагӀа хиинад. ... [illegible]

[illegible]

лаьттай эзар гектар эксплуатаце дӀаяла а. Хинбоахама балхаш дергда Наурско-Шелковской, Аргунски, Шалински, Горячеисточненски оросительни системашка.

Хин дехна лаьтташ, хоаьа хиллара, илат, баьцадараш, доакъара культураш, кхыйола юртбоахама продукташ дукхагӀа яхара лоархӀаме резерв я. Хьалха лаьттача боахамашта карагӀдаьннараша хьахьокх хин дехна лаьтташ царех пайда лацаш хилча боккха хьувкъам бала йиш йолаш хилар. Масала, «Шалинский», Мичурина цӀерагӀча, «Верхненаурский», «Юбилейный» совхозашта, В. И. Ленина цӀерагӀчен «Путь к коммунизму» яхачен сунженски колхозашта, Наурски районерча «Красное знамя» яхача колхозо шерашера хӀара гектара тӀара юкъера лаьрхӀача 35—50 центнер ялата культураш йоах. 300-нигара 240 центнерага кхоачаш баьцадараш гулду «Ассинский», «Новосельский», «Родина» яхача совхозаша.

Халахете а, ерригача колхозашкеи совхозашкеи дас санна йоахо еш леладац кхашта хин дехнара гӀулакх, хӀаьта мелиораци дегӀайоалара пачхахьалкхено дӀаухийтача Ӏалаьмате дукхача средствех хӀана а боагӀаш боли пайда балац. Хин дехкача лаьттаех пайда эцара новкъарле ю проектировани еча хана дуьлийтача гӀалаташа, цхьайолча оросительни системашкара гӀирсаш эсала хьалдеш хилара. Нийса доваш да цхьаькха а, дукхача боахамашка хин дехна лаьтташ доал ца деш леладу. Цо новкъарле ю хин дехкача кхаех пайда эцара тӀахьожам лоаттабе, торо хилийтац хьайоаккхача продукце учет леррттӀа вӀаштӀехьъяккха, долче, лаьтта леладерий материальни хьашт долаш хилар лакхде а. Дукхача боахамашка хий тохара оттаяь хилаш хий тохара нормаши лерттӀа лелац.

М. Ш. Баматгиреева сессена дош делар хин боахама болхлоша, юрта боахама болхлошца айхха бувзам а лелабеш, долаш дола кхоачамбоацараш дӀадахаран белгалъяь ерригга планаш кхоачашъелга Ӏалашдаран берригга низ тӀаберзабергба, аьнна.

Къамаьл ду КПСС Наурски райкома хьалхарча секретара, депутата **А. М. Карагичеваc**. Цо аьлар, КПСС ЦК майски Пленума решенеш юлаш дукха ха йоаццаш хиинача халкъа депутатий юртий, станични, района Советий сессеша, парте райкома пленумо кхы цӀаькха тешшаме хьахьекхар цун решенеш, новкъоста Л. И. Брежнева доклад, парте оттаьь Кхачан программа массане могаеш хьаллоацаш хилар а из программа кхоачашъяра тӀатеӀа болх бе лаьрхӀа хилар а.

БӀарча хьанийцача республике а санна тӀехьарча шерашка районе производительни низаш толаме дегӀадаьхкад. Алхха тӀехьарча цхьан пятилеткагӀа а района юрта боахам дегӀабоалабарга дӀалхийтай 39 миллион сом капитальни вложенеш. Колхозийи совхозийи керттера производственни фондаш дегӀаьхкай цкъан ахаззен гаргга, хӀаьта цо торо хилийтай цу шерашка 100 гектар юртбоахама лаьтташта лаьрхӀача дулх — 10, шура — 51, тха — 21 процент, ялат шозза гаргга дукхагӀа дакиха.

Тоаденнад партийни низаш дӀанийсделга. ХӀанз колхозашкеи совхозашкеи болх беш 852 коммунист ва, моттигашкарча Советашка хержа 517 депутат. Уж хьалхалаьтта нах партеи правительствеи решенеш тешаме кхоачашъеш ба.

КПСС ЦК майски Пленумен парте областной комитета алхлагӀча пленумен решенешка хьежжа баьча бахьа вайна еча хана тхона къахьега гуш да тхоай кхоачамбоацараш, юртбоахама производство, къаьстта комеши лелар дегӀадоаладара дакъе къаьстташ йола проблемаш. 10-ча пятилетке юкъера лаьрхӀача шера районе яха комеши 42,2 эзар тонн мара хилацар, ... [illegible]

[illegible]

КПСС обкома пленум ... [illegible]

дукха хила еза, царех 90 эзар тонн Наурски района йоагӀаш я. Из декхар чоалхане да, из кхоачашдара дакъа дергдац нарара пятилетна чакхъъалехьа нъъенеи финансера яха лазар кхийттеи йолча 1400 гектар комеший плантацеита реконструкци елга а нерда комеш дӀайогӀара 1250 гектара тӀа планировка елга а. Цхьабакъде, уж балхаш геттара мела лел. Уж балхаш дара пӀаши дага а баьнна оттаяь план йолаш а из лерттӀа кхоачашъеш а «Чеченингушвино» объединенеи «Чечингушводстрой» управленеи кулгалхой хилар лоарна тхона.

ЦӀенхашта критика йир тхона хьайбай боахам дегӀабоалабара даькъе кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш парте обкома тӀехьарча пленуме. ХӀана а кхочам боллаш, лергагӀа юкъейоаладц цу даькъа хьалхалатта технологи, детта доахан, жа, хьакхарч дукхагӀа хилийтара беш бола болх мела лел. Уж критически замечанеш тергал а еш района производственни программагӀа лаьрхӀад ер цу чакхдоалаш фермашкара хьайбаш дукхагӀа хилийта. Цун чотагӀа а, хӀаьта иштта ерригача отрасле продуктивность лакхъяра чотагӀа а лаьрхӀад совхкарча шераца нийсдича дукхагӀа дакха а пачхахьалкхенга дохка а дулх — 100 тонн, шура — 200 тонн, тха — 30 тонн, фуаш — миллиона дикъалагӀа дакъа.

Юрта бахача берригача наха а санна чӀоагӀа могаш тӀанйцар тха совхозеи колхозеи къахьегамхоша юрта боахама болхлой вахара хьалаш тоадара тӀаерзаяь парте мероприятеш. Халахете а, цу деша кхоачамбоцаш теркам бац республика юрта боахама министерствай планировани еча органийи оагӀонгахьара. ЧуӀеча цӀеношка диллача холача хьалла тӀа я тха «Терский», «Притеречный» совхозаш. ТӀехьарча шерашка кӀезигдаьд чуӀе цӀенош хьалделга «Чечингушвино» объединене совхозашка а. Цудухьа оаха лех йоагӀ-йоагӀача республикански организашкара наха чуӀе цӀенош а, хӀаьта иштта районе производственни объекташ а хьалъяра дешаш къоастадара цӀенхашта теркам тӀабахийтар.

Кхачан программа кхоачашъяра дерригача халкъо лоаттабеча къовсама шоай коллективо юкъекхухьача дакъах дийцар сессе Грозненски района «Юбилейный» совхоз-завода болхлочо, депутата **Т. А. Дудаеваc**. Цо хоам бир шоай боахама коллективо пачхахьалкхенга лаьттаии хьайбаии продукташ йохкаро доккхий социалистически декхараш тӀайийнад, аьнна. ХӀанз тӀагӀертта болх бу уж кхоачашдара. Толаме чакхдаьккхад баьцадараштa оасар делга, агротехнически дикагӀйолча хано мугӀараштa юкъе обработка ю, хий дехк, зене йолча едоахкача хӀамащцен лазаращцен къовсам лоаттабу. Шерра даьржад доакъар Ӏалашдара балхаш. Пачхахьалкхенга шура, дулх дохкара ах шера планаш кхоачашъяьй.

Аз болх беча № 4 йолча тха бригада коллективо, аьлар депутата, шийна декхар тӀанийцад план 1410 тонн йолча 1500 тонн баьцадараш кхедерга, аьнна. Тхо деррига а бӀубенна да тӀанйна декхараш кхоачашдаь ца Ӏеш тӀехнхоачашдара а. Хетаргахьа, баьцадарий хьувкъам дика хургболаш ба. Бригада хӀана дӀалуш я хьалха хьакула кабуци нарсион. Бакъда, хӀанзле цара реализаци еча хилоаш хьалхашка уатт тхона. Из гӀулакх чакхдиккара тхона доагӀаш дола новкъостал аш.

Агропромышленни комплексе дегӀайоалаеча лоархӀаме моттиг кхоач сомен баьцадаарийи боахамга. КПСС ЦК майски Пленуме нов. Л. И. Брежнева аьча докладна тӀа белгалдаьккхад, баьцадаарии, сом, номешш, коартолаш, бахчеш культураш кхеелга илешдаккхалла дагдац, аьнна. Из декхар «Чечингушплодоовощпром» объединене юртбоахамеи промышленни предприятей коллективаш, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеши мишта кхоачашду дийцир цу объединене директора **М. М. Чочиев**.

Республике сомен баьцадараши кхедара даькъе белгала йола дикка опыт Ӏоаьй, шерра юкъейоаллалыи хьалхалатта технологи. ДӀахо дӀаухаш хиний промышленни интеграци боахамашта специализаци производствана концентраци елга. ХӀара шера дӀа кхоачамаш доалаш я «Лира», «Ассинский», «Новосельский», «Урожайный» совхозий коллективаш, «Новосельский» совхозерa М. Теплурьевен «Ассинский» совхозерa Ш. Ааушев производственни бригадаш, дукха кхы...

Бакъда, Кхачан программа дӀадеча хьайна ма ... [illegible]

ча, вай гучахьа дӀа из лаьрха делац. Дакъа интенсивно дегӀадоаладара, бахача наха продукци доаттаелга тоадара, солонности дӀаяккхара, ассортимент шеръяра йолча торонех кхоачамбоалаш пайда ца эцилга. Баьцадараш кхедара хьакъоастадаь лаьтташ аггара дикагӀа дараш пале а дукхагӀдолча боахамашка гектара тӀара 120 — 150 центнерга дӀанхоачаш мара хьувкъамаш чуйийдац. Баьцадараши сомен кхебара специализаци лача нхийтта боахамах 1981 шера иттнена доккха ле хилар. Объединене консервни заводаш дӀадахача шера планагӀа 135 млн. условни банка консервай ийчъе елаш хиинача 121 млн. мара ярахецанзар. Карарча шера хали хьалаш эттад сом кхебеча.

Сомен баьцадараши кхедеча боахаме керттера дакъа баьцадарашка кхоач. Бакъда, из боахам дегӀаухилга ледара латт. Хьувкъам лоха ба, ассортиментагӀа баьцадараши кхедарен дохкарен планаш кхоачашъяц. 1981 шера бӀарчча хьанйцача баьцадараш кхедарен дохкарен планаш кхоачашъяьнле а помидоршта ар 77 процент, хохашта ар 80 процент, моркована ар 65 процент, мерзача шибаля ар 90 процент, моначa горошкана ар 34 процент мара кхоачашъянар.

Баьцадараш дахара 1985 шера аьнна белгалдаьхача боарамашка кхачара хӀара гектара тӀара 300 центнерал кӀезигагӀа доацаш уж чуийде деза. ХӀаьта из кхоачаддара эггара хьалха дакха даргдоацар фуд аьлча, из да боахамаш лакха дикал йолча кийна Ӏалашдар, массанахьа лаьрхӀа йола баьцадарий севообороташ юкъейоаллара йоахо ар, минеральни органически удобренеш, гербицидех шеррен кхетамцен пайда нийсделга Ӏалашдар. Халахете а, уж дешии къестадеча дукха дена дешараш да. Республика дукхача шерашка дӀаде баьцадарий культурий ги кийчдара план кхоачашъяц. Тхоьа хетачох, бакъахьа хургдар сомен баьцадараши кхедара йолча Ӏилма-тохкама станицеина шин боахам дӀатӀа а луш баьцадарий культурай ги кхеделга вӀаштӀехьдаьккхача, цу тайпара Ӏилма-производственни объединени хьа а еш.

Республике баьцадараш кхеделга толаме дегӀадоаладара йола цхьаькха цхьа фактор я объединенеша чу хьа уж кхедара концентраци яр, цу гӀулакха цуниа хьажаяла еза «Плодопром» треста совхозаш йоацаш хий дехна лаьттaш дола кхы а шин-кхо боахам.

Баьцадараш кхедеча мела моттиг я уж чуэцаш, тӀадотташи Ӏодоахаши. Иштта кхыча балхашта механизаци кӀезига ль хилар. 1981 шера комбайнашца чуийцад дерригга 50 гектара тӀара баьцадараш. Цу даькъе беш бола болх овлангара дена хувла, йолаш йолча техниках эффективно пайда эцилга Ӏалашде дезаш да.

Укх тӀехьарча шерашка розничи торгови сете гӀолла дукхагӀа дохк баьцадараш, сом, коартолаш. Карарча шера объединене болхлой декхарийла ба 35—36 эзар тонн баьцадараш, 6—7 эзар тонн сом бохка. Из Ӏалашдара торгови сете баьцадараш контейнерашца дӀакхоачаделга вӀаштӀехьдаьккхина, уж фасовани долча хьисапе наха лоаттадара прогрессивни формаш юкъейоалаина, баьцадараш тӀадотташи Ӏодоахаши дечи балхашта механизаци йоаза ярьац.

Нохч - ГӀалгӀай пачхахьалкхен юртбоахамаи опытни станице цхьайттлагӀча пятилетна нерспективни кхоачашдо дегӀ керттера дешаш малагӀаш да аьлча, уж лаьлар, цун директора, депутата **Х-Б. Ю. Цароева**. дӀадегӀа Ӏалашделга, колхозаштеи совхозаштеи фура лаьрхӀа нагий хьайдаш хьалнхеделга, боахамашка Ӏилман ларда тӀа оттаяь лаьтташ леладара система, дӀадуьча лаьттай рационални структура юкъейоалаелга, доакъар Ӏалашдара интенсификаци елга а доакъар кийчдара технологи ... [illegible]

[illegible]

ра шера сортийи гибридийи родительски формаех долча 100 тонн Ӏалампергъа. болх кхетамца вӀаштӀехьбоаккхе из йиш хулийтарга кхыча регионашкара хьажкӀий ги хьатӀанкхахьа ца делаш пох кхоачамбаь Ӏе. Шерра доарнадерга Ӏаш кӀила йодача гороха, гурахьа юича яккай, сояй, гидуаргий ги дӀадувлга. Ялата, ялатабобови, масличии культурай перспективни дола сорташи гибридаши юкъедоаладаро торо хулийтаргъя кхы тӀа хӀама дӀадахийта ца делаш совхозашкеи колхозашкеи кхебу хьувкъам 20—25 центнер лакхбе.

Хьувкъам лакхбара долча керттерча гӀулакхех цаӀ да лаьттан обработка яр. Цу деша боккха теркам тӀаухийтарга. ЛерхӀаш да республика зонашка хьежжа лаьттан физически дикал тоаяра, михен хиш ярое из дохаделга юкъатохара тӀаерзаяь йола керттерен ялат дӀаделехьен обработка яра приемаш юкъейоалае.

Боккха болх чакхбоаккх станце доакъар Ӏалашдара, кийчдара, цох пайда яйбара дешай хьакъехьа. Укх тӀехьарча шерашка хӀара гектара тӀара 12—15 эзар доакъара единицаш юкъе йола хьувкъам дургболи сепообороташ отта а яь, техкай. ДукхагӀдола биткъа хьоаса бола тха луш дола жа леладеча терски гӀомарий пренашкарча даьгӀенний хьувкъам лакхбар боккха лоархӀам бола проблема я. 335 эзар гектар лаьттан тӀара уж даьгӀенаш шерагара шерага дукхагӀа талхаш йоагӀа. Тха тохкамаша хьахьекхад даьгӀений обороташ юкъейоалалица, аргӀ-аргӀагӀа цига жа доаккаделга вӀаштӀехьдаккхарна, баьцаш дӀаерца мара терски гӀомарашкарча даьгӀений мах айбе йиш йоацилга.

Къамаьл де дош лу Ачхой-Мартановски райисполкома председатела **Ш. А. Мукаевис**. Берригача советски наха санна тха района къахьегамхошта а КПСС ЦК майски Пленума решенешца КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева аьча доклада чӀоагӀа поддействи яьй. Района лаьтта леладераша керттера йоахо е езаш хӀама да юрта хьахиннача экономически потенциалах шерра пайда эцилга. Укх тӀехьарча шерашка района социальни вахаре, производства структуре доккхийи дикен хувцамаш хиинад, юрта боахам техникаца Ӏалашбелга лакхденнад. Совхозий машинно-тракторни парк 1965 шера хиинача нийсйича кхозза йоаккхагӀа хиинай. Дикка тӀаккхийттад минеральни удобренеш лоаттаелга, хий дехкача лаьттай сеть шеръяьй.

КӀоарга хувцамаш хиинад юртарча къахьегамхой вахаре, лакхденнад алапи, пенсеш, болхлошта тела льготаши выплаташ, цӀеношка бахара хьалаш тоаденнад. Районе бахача нахах 90 процент бораш дикача цӀеношка Ӏеш ба, шовй бешамаш йолаш ба. Юрта боахама болхлой профессиональни культурни боарам лакхбенивб. Района совхозашка хӀанз болх беш ва лакхерен лаьрххӀа юкъерен образовани йола 325 специалист.

Районо хаьал хьалха кхоачашйир иттлагӀча пятилетка планаш. Пясларча пятилеткочул 45 процент лакхбеннаб валах йоаккхача продукце боарам.

ТӀа-тӀа дукхагӀа лоархӀам бу машинехи удобренеехи дикагӀа пайда эцара гӀулакха. ХӀаьта а район бӀарчча хьанийцча гуш да лаьттаиа хьайбайи продуктивность хайра лакхлуш йоацилга. Массанахьа е йоагӀа йоахо еш бац агротехника нийса леладара, техниках, удобренеех эффективно пайда эцара. ХӀана а доха я хьайбай продуктивность дегӀаьхара темпаш.

КПСС ЦК майски Пленума документашка чӀоагӀа теркам тӀабахийтаб наха гӀо из дола боахамаш дегӀадоаладара. Дулх, шура, коартолаш, баьцадараш Ӏалашдар ... [illegible]

[illegible]

* * *

[illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Кхохкам кӀаьдбараш халкъашта юкъе барт хиларои тӀехьа. ФРГ къахьегамхой социальни боккъонаши демократически паргӀатонаши бахьан долаш тӀатеӀа а майра а къовсам лоаттабеш ба малхбузенгермански коммунисташ. коммунистически парте активисташ машарах, болхлой классе боккъонашта малхбузенгермански монополеш тӀагӀерташ хиларах бакъдар дувцаш йола демократически изданеш рурски город Мюльгейма улицашка дӀайоаржаеш ба.

СУРТА ТӀА: германски ТАСС фотохроника.

ПОЛИТИЧЕСКИ ОБОЗРЕВАТЕЛА

ЗАМЕТКАШ

США АДМИНИСТРАЦЕ ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА ПОЛИТИКА «КЕРДАДАР»

Ливана духьалорча Израила агрессе цӀенъяь дӀаьхар, шу долалуш кхайкаль Рейгана администраце Гаргарча Малхбоален хьакъехьара «керда подход» дукхьал гӀоиа тӀема яиш гуччахьара политически террори юкъейоалаярах латташ хиларах йола ерригa шеконаш. Цудухьа башха лоархӀаме хӀама дац, из политика цо юкъарчал доаццаш ший кулгашца чакхйоах е укхала деш дола дерригa зуламаш ший израильски «стратегически союзника» кулгашца ду яхар.

Палестинцаш, цар хьалхале лелаю духьален организаци, хӀаьта иштта суверенни Ливана мукъале къизача тайпара хӀалакью Тель-Авиво Вашингтонаца боккъонца барта йолаш а цун пурамах а. Из бакъду ООН Кхерамален Совето де лерхӀаш хиинача палестинцашта духьалара геноцида политика соцаяра тӀадерзадаьи берригa израильски оккупацении бӀу суверении Ӏарбий пачхьалкхен территоре тӀара ха а ди а доацаш боккъонца арабашкахьар дӀадехаши дола хьадда гӀулакхаш дара ВӀашагӀкхийттача Штаташа массехказа блокировани яро. Рейгана администраце гучахьа массаалагӀа торо хулийт Тель-Авива гаргарча малхбоален регионе дӀахоидча хана латта делача гӀулакхий хьакъехьара американско - израильски плана цхьан белгалъяь пункташ шоай хьашт долча средствех пайда а ийбеш ма хулла чехкагӀа кхоачашъе.

Цо йоах. Малхбузен Бейрута тӀаэтта израильски штурма кхерам, боккъонца чӀоагӀбенна дӀаэттад. Цхьаькха «лоиниш социйтар» оалаш долча гӀулакхах пайда эцаргба Тель-Авиво хьалха а санна, эггара хьалха ливански столицана баьча тоин гӀоа кхы а чӀоагӀбара, цу пааькаца цига бахача наха дукххабараш цӀаькха а бобара.

Е Вашингтон а, е Тель-Авив а лочкъадеш яц цу мехка «керда порядок» оттара керттера хьал Палестински духьала латтара болам хӀалакбар. Ливански правительствона состав хувцар, хӀаьта долче, Гаргарча Малхбоалера цун арахьара политически курс — американски израильски хьашташта тӀаерзаяр хилар.

Фактически из да меттаниетардоацача тайпара Ливана чурча гӀулакхашта юкъегӀертар. Цунца дувзаденна цу пачхахьалкхен суверенитети мукъален ВӀашагӀкхийттача Штаташеи Израилен шийне а цхьан хӀалакъяр ВӀашагӀкхийттача Къамии Организаци вӀалла ца лархӀар санна кхетаде дезаш хӀама да. «Аккхача Малхбузехьарча» ковбойски ӀаьдалагӀа чухьелхаш йола гангстерски методаш я Вашингтона дунен тӀара ший арахьара политически гӀулакхаш чакхдоахача керттера средствашa а яь лелаераш. Из подход я укх денношка сальвадорски халкъо лоаттабеча къовсаме цун администраце даьхар а, укхаза а гаргарча малхбоален методаш гандураски регулярни тӀема доакъош чухийцад цо къовсам бохабе.

Ливански лаьтта Израила чакхйоаккхаш латта агресси ший ма хулла хьулаеши хьаллоацаш йолча хӀанзарча американски правительства массанена дӀасойт дӀахо йодача хана а цу регионерча мехкащара гӀулакхаш цо иштта леладе дага хилар.

Цунца цхьан ший гаргарча малхбоален курс оттаяра йола США «кердача подхода» репитици лерхӀа йиш йолаш яц Ливана духьалара Израила агресси, из я укхаза меттел глобальни масштабе а чакхъяккха йолаьча кердача курса юкъ. Нагахьа санна ВӀашагӀкхийттача Къамаша цӀенхашта юха ца тохе, цхьан Гаргарча Малхбоален на цӀенхаштара кхерам хинца Ӏеш бац американски арахьарча политика цу тайпара лостам.

ХӀанз эттача ситуацех хьалха цӀаккха ца хиннача таппара. Ӏалаьмате боккха ча лоархӀаме да дунен халкъашта юкъера сообщества гаргарча малхбоален гӀулакхаш лерттӀа доладе коллективно тохалар. Из принцип хьал ца лапар цу регионна кхел къоастар ... ВӀашагӀкхийттача Штаташеи Израилеи дагара кердa мехкаши миллионаш бола наха хоашшехьа ... палестинцаштех тӀаэтта ча хьала кӀалӀбтара нийса хӀама хургдац.

Эдуард **РЫБЦКИ.** (АПН).

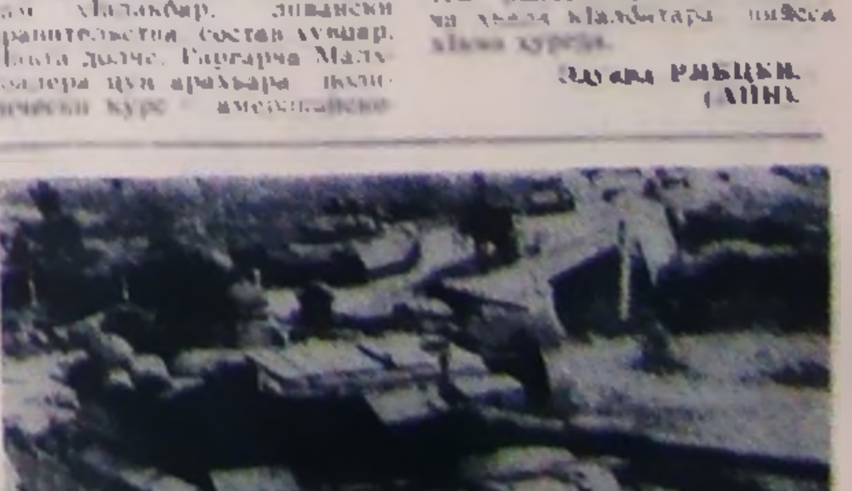

Ливански лаьтта кха а тӀоьм хьа лата ... [illegible]

СУРТА ТӀА: ... [illegible] ЮПИ — ТАСС фотохроника.

СССР ХЬАЯЬ 60 ШУ ДУЗАШ

ЧУВАШИЙ МЕХКА

Дерригача советски халкъашца цхьана СССР хьаяь 60 шу дизара юбилейна яха ма йоагӀара шкъаяха кийчлуш я кхо орден лелаю Чуваши.

Советски Ӏаьлал латтачо шерашка паччахьа Россе юстара илла. тӀехьайнса хиина Чуваши чӀоагӀа дегӀаепа промышленность, механизированни юрта боахам, чулоацамта диллача социалистически формага диллача къамани хьалха латта культура йола республика хиина дӀаэттай.

1920 шера кулг яздаьд Российски Федерацена чуйоагӀаш Чувашски автономни область вӀашагӀйоллара хьакъсехьарча Декрета. 1925 шера цунах автономни республика яьй.

Чуваше промышленни предприятешо тахан арахецаш йола цӀа бола промышленни трактораш, электрически аппараташи приборашн, ткацки станокаши, электропогрузчикаши, юрта боахама машинашти автомобилашти лаьрхӀа йола запасной оатхалаши агрегаташи, кpaсителаш, кӀадаш, трикотаж, кабельни изделеш мебель, кхы дукхахдараш мехка ерригача экономически районашкен дунен 80 совгӀа болча мехкен кхоачаш да.

Дерригача толамий ларле латт Советски Чуваше болхлой классо, колхозии ахархоша, халкъа интеллигенце хьинар кхо на деш къахьегилга. Республике бахаш а болх беш а ба чувашаши эрсийн, татараши украинцаши, башкираши белорусаши, марийцаши мордваи — шоашта совгӀа долча къамий викалаш.

СУРТА ТӀА: город Чебоксарера — советски Чуваше столицера Советий ЦӀа.

В. ВОЙТЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

ПРОФОРИЕНТАЦЕ ХЬАКЪЕХЬА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета Президиум хьежай автономни республика правительства социам кхоачаш а беш МагӀалбикерча халкъа депутатий городской Совето дӀахо йодача хана нагирхоишта юкъе профориентаци яр топяра баьча балхага.

Белгалдаьннад кагирхоша юкъе профориентаци еш, школай материально-технически бола чӀоагӀъеш горисполкомо тайп-тайпара балхаш деш долга. Эргаюл дешархоиита къахьегамах бола кхетам балара система. Локхлуш латт мастерской, къахьегамах долча дешара, автомобильни гӀулакха, юрта боахама механизаце кабинетий таьрахь. Районерча совхозаша школашта енгай 9 автомашина, 8 трактор, кхы йола оборудовани. Ерригача 15 юкъерча школашка йоккхагӀйолча классай дешархоша Ӏомаду производственни гӀулакх, хьаьлй 37 дешара мастерскеш.

Района школашка чакхбоах дешархошта коммунистически кхетам балара, дешаран вахаран болхлой, колхозхой, интеллигенце къахьегаман юкъе айхха бувзам хургбола болх.

1980—1981 шерашка районерча промышленноста, гӀишлош еча, юрта боахама, кхыча предприятешка балха дӀанийсаьи 560 юкъера школа чакхъяьккха саг.

ХӀаьта а дешархошта юкъе профориентаци еча даькъе МагӀалбикерча халкъа депутатий горсовета а республика просвещене министерства а балха тӀа цхьадола кхоачамбоацараш нийсьлу. Районе болх беш яц профориентаци яра йола совет. Исполкомо шийи заседанешка кӀезига дувц дешархошта юкъе профориентаци ярах дола дешаш. ДукхагӀйолча школашка во я къахьегама обучени нийса дӀаяхьара эшаш йола дешара-материальни база, кийчъаь яьнаяц профориентацех йола дешара-методически кабинеташ.

Дешархошта юкъе беча профессионально-ориентационна балха доацаш да хиланза дардоаца халкъа образоване органаштен промышленни предприятешен, совхозаштен юкъера бувзамаш. Школаша массаяа нийса харжац дешархошта Ӏомаеш йола чоалхане профиль. ХӀара шера юкъера лаьрхӀача 160—200 йоӀа дӀалушеа хилар тешал деш дола квалификационни удостоверени, хӀаьта царех массехк мара цу балха йодац. Дешархой профессионально-технически училищашна хьожабара план хӀара шера 70—80 процент мара кхолчашъяц районе. Просвещене министерство, МагӀалбикерча горисполкомо бе ма боагӀара болх бац юкъера школа чакхъяьккха кагирхой производствана юкъеоаара. Цитта, районе яц боккхагӀча дешархой къахьегама с салаӀара лагерь, культстанаш.

МагӀалбикерча горисполкома тӀадиллад профориентаци яр тоалра а кхоачамбоацараш дӀадахара а тӀеераяь мероприятеш кийчъе. Къахьегама дешара, кхетам балара, профориентаце, цу районерча межведомственни совета балха эффективность лакхагӀа хургьар де а школашка дешара-производственни кабинеташ хьас а аьна тӀадиллад.

Кхы тӀа а цигаш оарцагӀдаха деза къахьегама кхетам динагӀа балар духьа, школашкара дешара-материальни базаш чӀоагӀъяра, къаьста а терком тӀабахийта беза нийслагӀча, иттлагӀча классашкарча дешархошта халкъа боахаме эшаш йола говзал Ӏомаяра. Моттигерча халкъа боахама тоъаш боаца болхлой кийчбара тӀадерзадаь хила деза йоккхагӀча классай дешархошта къахьегама говзалаш Ӏомаяр, школе Ӏомаьча профилага хьежа выпускникаша технически училищашка дӀахо дешаргдола гӀулакх вӀаштӀехьдаккха деза.

МагӀалбика горисполкома, «Чечингушвино» яхача объединена тӀадожадаьд района совхозий чотагӀа 1984 шерага кхачалехьа дешархой производственни бригадашта. лаьрхӀа йола къахьегама а салаӀара а лагераш хьалйойла аьнна, дешархой къахьегама объединенеш тракторанца, автомобиланца, юртбоахама машинаща Ӏалашйойла аьнна.

Укх деношка комсомола Нохч-ГӀалгӀай обкома вӀашагӀкхетар хилар Советски Эскара кадрови офицераца Аушев Русланаца. Цига даькъа лоацаш хилар ВЛКСМ обкома балхахой, республика комсомольски активисташ.

Аушев Руслан — вай мехкахо, хӀана из отпуска ва шин дан нанан долча салоӀаш. Вонни ваьдаме даша этта из. Даькъано шина тӀадилла гӀулакх цӀаном дузаш цо кхоачашдарах цунна деннад массехк правительственни совгӀат.

Хоза а хаттардама а дийцар Аушев Руслана шие гӀулакх даш хиннача воинскни частера салтийи эпсарийи вахарех, цар Советски Эскарерча гӀулакхах, советски халкъа хьалхара къахьегами Даьхен машара сигалеи цар тешаме лораеш хиларах лаьца.

СУРТА ТӀА: ВЛКСМ обкома вӀашагӀкхетар, юкъе вагӀар Аушев Руслан.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

ЙИЦЛУРГЙОАЦА ХА

Укх денош самукъне я Л. Н. Толстой цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университете. ТӀеххьара экзаменаш дӀаеша республика школашка болх бе дӀабаха кийчлуш ба къона хьехархой. Эзараш берашш да царга хьехаш. Дукха ба хургболча хьехархошта юкъе университете даьккхача пхе шера шоаш аллха дешара дӀа а луш, тӀехдика из чакхъяьккхараш. Царех ба филологически факультета къаман отделене дийша Мартазанов Арсмак, Кодзоева Лейла, Чуликова Зара, кхыбараш.

Наьтта дӀадоьалургда цар къахьегама вахар, дӀа-хьа гӀоргба уж республика тайп-тайпарча районашка, бакъда, царна цӀаьха йицлургъяц шоаш дешаш цхьана яьккха ха, университет.

Ш. КОВРАЕВ.

САЛОӀАЧА ДЕНОШКА

10 ИЮЛЬ

С. М. Кирова цӀерагӀа культура парк. 10.00. 14.00. «Хьамсара мохк — дай баькха моттиг» яха радиоконцерт. 11.00. Халхараш, ловзараш, викторинаш. 14.00. Кинолекторий. «Къайленаш та а тамашенча а хӀамашта юкъе» яха устни журнал. 15.00. «Динах, из хьехиларах, Ӏнимо яхачуица из тарлуш ца хиларах» яха лекци. 20.30. «Искусство — кхетам лууш кхебара лоархӀаме средство» яха кинофестиваль. 16.00. Халхарий майда. Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен филармоне артистий концерт.

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 17.00. «Даим цхьана» — лекци. 18.00. Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 10.00. Халхарий зал. Болх беш я «ВӀашагӀкхетар» яха дискоклуб. 20.00. Баьццара театр. Болх беш я «Камера дуненга хьеж» яха документальни фильма клуб. 20.30. Ахкарара кинолектори. «Тахан дунен тӀа».

Химикий культура Дворец. 11.00. «Хьан даьхад дукхагӀа чкъаьрий, хьан ухо я чам болашагӀа?» — утренник. 17.00. «УпахцӀено вай кара я» яха тематически сайре.

«Красный молот» завода культура ЦӀа. 19.00. Болх беш я «Фонограф» яха дискоклуб.

11 ИЮЛЬ

С. М. Кирова цӀерагӀа культура парк. Чкъаьрий лувцарий Ди. 10.00. «Чкъаьрий лувцачунна ший ба седкъа» яха радиоконцерт. 11.00. Спортивни майда. Спортивни яхьаш. 15.00. Кинолектори. «ГТО комплекс — советски физкультурни болама лард» яха лекци. 20.30. «Спорта денош» яха кинофестиваль.

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 10.00. Доазол арахьарча берий фильма кӀира. «Филиппи кӀаьнкалги» яха фильм хьокхар. 11.00. Болх беш я «Приключенейн фаьлгийн дунен тӀа» яха киноклуб. 18.00. Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен филармоне симфонически оркестра концерт. 19.00. Халхарий зал. Болх беш я «ВӀашагӀкхетар» яха дискоклуб. 20.30. Баьццара театр. «Советски экрана говзанчаш» яха тематически кинош «Юхадекхар» яха художественни фильми хьокхар. 20.30. Ахкарара кинолектори. «Мукъача республикай барт бохаргбоацаш ба» яха лекци.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Космоси соя» яха КВН. 12.00. «Шера а паргӀата а ба хьо, тьамсара мохк!» — киноутренник. 16.00. «Советски литература кердадарий обзор» яха книжкай тархен юкхе еш йола беседа. 18.00. Эстрадни илле а музыка а сайре.

«Красный молот» завода культура ЦӀа. 18.00. «Барт болча дезале» яха СССР 60 шу дизара, Нохч-ГӀалгӀай автономе 60 шу дизара, из ший лоӀамагӀа Россеца юкъеяха 200 шу дизара хетадаь улица цӀей.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КЪОНА ОАЗАШ

ЦЕЧОЕВА Хадижат.

КХЕРАЦ СО

Яларах-м кхерацар со.
Со дӀаяьча цӀенача дег
тӀара:
«Даьллахь ма дика
саг яр», — ала
Лаьхен лаьтта цхьа саг
хуларе.

Кхерацар со яларах-м,
Иразе се кхеьча Даьхен
Шортта беркат,
рузкъа луш
Юхедита вӀалла а
гӀулакх хилча.

Кхерацар со ялрах-м.
Адамий вахар
сийрдаяоаккхаш
ЧӀоагӀа хӀаране дег чу
дужаш
Хоза илли даккха кхувре.

* * *

Безам ба йоах
«ЦӀера ала»,
Безам «мерза модз»
да йоах.
Ши саг вӀаший довне
вале —
Безамо бартавоалаву йоах.

ХӀаьа а вӀалла дош
ца хеташ,
Атта эц хьо безам даьш:
«Безам ба дикагӀдола
рузкъа,
Ӏай кхелла бӀайха маша».

«Безамо вӀаьхий ваьа со»
оале,
Атта оал наха —
«Тамаш яц»,
Цхьабакъда,
уж дешаш оалаш
Дукхане цар уйла-м яц.

●

АКБИЕВА Цизи.

КЪИЗА УЙЛАШ ЙИТА

Нана уллув хилча,
мешар дагабеха,
Къиза уйлаш йита.

ГӀоаз дела береш
шоашта бӀаргадейча,
Къиза уйлаш йита.

Ирзвата доаза наькъаш
дийла хилча,
Къиза уйлаш йита.

ГӀатта сигала бода наона
бӀаргабейча,
Къиза уйлаш йита.

●

НАЬНА МОТТ

Са хоза наьна мотт,
Хьо ба са безам!
Са хьамсара гӀалгӀай мотт,
Хьо да са данал!
Хьоца йова сона наьна
дага йӀовзаа,
Хьоца бова сона сай
занька безам.
Массаза хьоща доаь аз
сай иллаш,
Котано бовк аз массаз хьоща
Са хоза наьна мотт,
Хьо ба са безам!
Са хьамсара гӀалгӀай мотт,
Хьо да са данал!
[illegible]

* * *

[illegible]

ТХА КАЛЕНДАРЬ

С. Я. ЛЕМЕШЕВА 80 ШУ ДУЗАШ

Вай хана тӀоравьнна иллиаларкхо, СССР халкъа артист, СССР паччахьалкхен преме лауреат Сергей Яковлевич Лемешев дерригача ший вахар советски музыкально-театральни искусствана хетадаь хиннав.

40 шера иллиаларкхочун вахар СССР Доккхача театраца дувзьденна хиннад. Цо хьаяьй вокальни говзала дукхха сценически образаш. 1926 шера К. С. Станиславске кулгалдеш хиннача Оперни студе С. Я. Лемешева эггара хьалха яьккхай «Евгений Онегин» яхача Чайковске операцара Ленске парти. Цул тӀехьагӀа дерригача ший сценически вахар а цунна долаш ший оперни болх чакхбаьккхаб цо. эггара тӀехьа 1972 шера 30 июне 501-загӀа из парти а йоаккхаш.

Шерра вовзаш ва Лемешев камерни репертуара боккхагӀйолча художник-исполнителах вола цаӀ саина, эрсий халкъа илле, даймехка а доазол арахьарча а классикий вокальни произведеней, советски композиторий творчества пропагандист саина. Радиои телевиденен программашка, концертни залашка, культура дворецашка, Советски Эскара бӀухошта хьалхашна илли даьхад цо.

Артист Ленина кхо орден, «Знак Почета» яха орден, медалаш еша хиннав.

СУРТА ТӀА: С. Я. Лемешев.

ТАСС фотохроника.

ФУТБОЛ

Футболе мелла лакхарча класса футболист хиларах цхьаннена атта дац новкъостий гӀо доацаш, массанех чакх а ваьнна бургац чутоха. ХӀаьта ше-ше бургац чутоха ловш хиларо а на ишттa чутоха ца магаро а укх шера чемпионате массехказа толамгаца кхоачийташ цитай «Терек».

ТӀеххьарча Астраханерча «Волгараца» хиннача шоай ловзаре цу ледарлонна теркам тӀабахийтачох тора дар вай футболисташа. ХӀана аьлча, шоайла барт а болаш бургац дӀа-хьа а луш, уйла а еш хьаьиний цӀаӀараиита касткаста кхерам тӀатувсар цар.

Цунга хьежна хилар толам а. Ловзара счет хьаелл грозненцаша. Джуиидова углой луш йола бургац массарел лакхагӀа кхосса а пенна встраханцошта нертаца нийса чутоха вӀаштӀехьдоал Шулаева.

Кхы а шо минута мара ашанпар цирна шоай толам кхы тӀа а чӀоагӀбе. Гаьннара чутеха бургац хьаьиний цаӀарании чулларца чакхъьлар Джунидова ший новкъостаща дӀайолаль комбинаци. ХӀаьта хьалхара тайм чакхъяла гаргалестача хана Прокопова чутехача бургацо цӀаьхха а гӀадбуг футболага хьежараш, счет 3:0 йолаш чанхйоал хьалхара тайм.

СалоӀачул тӀехьагӀа хиина ловзара 45 минута шн гол чутеха яле я, дукха сакъердаме яцар хьалхара тайм мо. Хьалха белгалъьлар «Волгарь». «Терек» голкипера Горошинеге астраханцагара Е. Резепонгара бургац хьайоаккхаш бокъонаш телхарах хьожаль пенальти нийса кховчашью Комарова — 3:1.

Бакъда, грозненцаш сатийна Ӏеш бацар, «Волгара» голкипера духьала нийсенначa Джунидова хьальшаиита чутох цхьаькха бургац.

Шоах бӀубенна боьнкхи толам бир из. Цхьабакъда, тӀехьарча нурийттагӀча моттигера ялхойттагӀча моттиге ялар мара кхы тоаденнадац «Терека» турнирни таблицера хьал. ХӀаьта цхьан котлонца кхы тоаделга а дацар.

АргӀанара шн ловзар хьоалагӀа дӀаьхорга вай команда, уж хургд 11 июле Саратовера «Соколаш», 14 июле — Волжскерча «Торпедоца».

А. ИЗМАЙЛОВ.

ФЕ ХИЛА

[illegible]

ШТАССР МВД ГАИ

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 ИЮНЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Тюменски филармоне эрсий халкъа инструментий ансамбла концерт.
9.00 — «Шоана, дай-нанойи».
9.30 — Спортлото 29-гӀа тираж.
9.40 — Монголе халкъа революце котдаи яккхара Денга. «Монголе даьха сигалеи» яха документальни фильм.
10.40 — «Кхерам боацаш лелар». Телехьажархой хаттарашта жоп лу СССР МВД ГАИ кертерча Управлене начальникал, милице инарал-лейтенанта В. В. Лукьянова.
11.10 — «Поэзи», Гильен Николас.
11.30 — «Москвичка» яха телевизионни клуб.
13.20 — Фильм — берашта. «Завтрак на траве». 1-гӀа сери.
14.30 — «Кердадараш».
14.40 — «Хьайбий дунен тӀа».
16.55 — Политически обозревателa Ю. А. Летунова беседа.
17.25 — СССР халкъа артист С. Я. Лемешев. 80 шу дизарга.
18.55 — Мультипликационни фильм.
19.15 — СССР 60 шу дизарга. «Летува» яхача Литовски ССР илли хьалхарен Паччахьалкхен академически [illegible] халкъа ансамбла концерт.
20.00 — «Разрядкана духьала кхайлагӀа бу тӀом». Телевизионни документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Фиеста». Мадриде хиннача халкъа [illegible] фестиваль.
22.00 — Футболах болча дунен чемпионате. Перерыв (22.45) — «Кердадараш».
23.35 — П. И. Чайковске цӀерагӀча VII Дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреатий концерт дӀадахьар.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрангӀа гимнастика.
8.15 — [illegible]
8.35 — «Почта смешная штука» яха телевизионни художественни фильм. 1-гӀа 2-гӀа серш.
10.45 — «Ӏуйранара почта» яха музыкальни программа.

УКРАИНСКИ ССР ТЕЛЕВИДЕНЕ ПРОГРАММА

[illegible]

11 ИЮЛЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Футболах болча дунен чемпионате.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Советски Союза гӀулакх деш ва».
11.00 — «Уникальнош». [illegible] программа.
11.45 — «Ӏуйранара почта». Музыкальни программа.
12.15 — «Советски Союз [illegible] [illegible] бӀаргамца».
12.30 — Кхачан программа — Дерригача халкъа гӀулакх. («Юртара хьакхат»).
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Л. Мэлорин, «Сун дагаш дола са ираз». Л. Украинкай цӀерагӀча Киевски Паччахьалкхен академически эрсий драматически театра фильм-спектакль.
15.55 — «Мали-82».
16.00 — «Вахарца бола нтуканда».
16.45 — Тахан — чкъаьрлочуш Ди. Поставне даькъа лоац СССР чкъаьрий болхама министра В. М. Каменцева.
17.15 — «Шум вокруг». Чайковске ... Денна хетаьь музыкальни программа.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Верный конь». Мультипликационни фильм.
19.00 — «Киноникъера клуб».
20.00 — СССР халкъа артисташ И. Архиповас дӀадолаш дола оэрсийн советски композиторашна А. С. Пушкина [illegible] романсаш.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Халкъа ... [illegible]».
22.00 — Футболах болча дунен чемпионате. Финал. Перерыв (22.45) — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

[illegible]

РАДИО

10 ИЮЛЬ

8.10 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
7.35 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
[illegible]

11 ИЮЛЬ

[illegible]

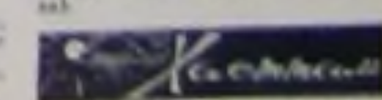

Тахан республике гӀоалено Грозни [illegible] [illegible]

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-15-57; редактора заместителан — 2-05-07; [illegible] секретара — 9-21-00, [illegible]; [illegible] вахара — 9-21-04; промышленностех транспортен — 9-21-01; юрта боахама — 9-21-06; культура — 9-21-05; кехатий — 9-21-07; корректораш — 2-80-[illegible].

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-15-57; заместителя редактора — 2-05-07; ответственного секретаря — 9-21-00; [illegible] жизни — 9-21-04; промышленности и транспорта — 9-21-01; сельского хозяйства — 9-21-06; культуры 9-21-05; писем — 9-21-07; корректорская — [illegible].

Газет арадувл шоллагӀча, кхоалагӀча, шоаттагӀча деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Маяковски, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 3022.